Pedagogická fakulta
Faculty of Education

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
University of South Bohemia in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Hudební výchova v MŠ pohybem a hrou

Vypracoval: Petr Košťál
Vedoucí práce: Mgr. Karel Daňhel
České Budějovice 2024

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem autorem této kvalifikační práce a že jsem ji vypracoval pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

V Českých Budějovicích dne 7.4.2024 Petr Košťál

Poděkování

Rád bych tímto poděkoval panu Mgr. Karlu Daňhelovi za vedení své bakalářské práce, za velkou trpělivost, cenné informace a příjemnou spolupráci. Děkuji také své rodině za podporu a pomoc, bez které bych se nedostal tak daleko. A v neposlední řadě kolegům a kolegyním z mateřských škol, kteří vyplnili můj dotazník, protože bez nich by tato bakalářská práce nevznikla.

Abstrakt

Tato bakalářská práce vznikla proto, že hudba je prostředkem, který přináší radost nejen mně, ale i lidem v mém nejbližším okolí. A pokud se k hudbě přidá přiměřený pohyb, mělo by to platit dvojnásob. Zejména u dnešních dětí, u kterých pohybová aktivita klesá. Cílem experimentu je zjistit, co u dětí rozvíjí hudebně pohybové hry, jak často se tyto hry v mateřských školách zařazují, a také nalézt nějaké důvody, proč může být využití hudebně pohybových her pro učitele/ky obtížné.

Klíčová slova

hudba, pohyb, předškolní věk, mateřská škola, rozvoj dítěte

Abstract

This bachelor's thesis was created because music is a means that brings joy not only to me, but also to people in my immediate surroundings. And if adequate movement is added to the music, this should be doubly true. Especially for today's children, whose physical activity is decreasing. The aim of the experiment is to find out what musical movement games develop in children, how often these games are included in kindergartens, and also to find some reasons why the use of musical movement games can be difficult for teachers.

Keywords

music, movement, preschool age, Kindergarten, child development

Obsah

Úvod....8
1 TEORETICKÁ ČÁST....9
1.1 Význam hudby....9
1.2 Tvorba tónu a hlasová hygiena....10
1.3 Hudba a pohyb....11
1.4 Typy her....12
1.5 Hudebně pohybové hry....13
1.6 Pozitivní vliv hudebně pohybových her na tělesný a psychický vývoj....14
1.7 Rytmus....15
1.8 Hudební paměť....16
1.8.1 Paměť....16
1.8.2 Osvojování písně....16
1.9 RVP PV....18
1.9.1 Tradiční hudební činnosti – jak tomu bylo dříve v MŠ....18
1.9.2 Současné hudební aktivity podle RVP PV....18
1.10 Organizační formy vzdělávání v MŠ....20
1.10.1 Vzdělávací program Začít spolu jako prostředek individuálního přístupu....22
1.11 Osobnost pedagoga (a jeho role při výuce)....24
1.11.1 Motivace nápodobou....25
1.11.2 Sebereflexe....26
2 PRAKTICKÁ ČÁST....28
2.1 Cíl experimentu....28
2.2 Hypotézy....28
2.3 Použité metody....28
2.4 Dotazník....29
2.4.1 Charakteristika zkoumaného vzorku....29
2.5 Kritéria hodnocení....29
2.6 Vyhodnocení dotazníků....30

2.7 Vyhodnocení hypotéz....39
3 REALIZACE AKTIVIT....40
3.1 Hra na různé předměty – Hra na papír....40
3.1.1 Reflexe....41
3.2 Hra spolu s dětmi – Židličkovaná....41
3.2.1 Reflexe....43
3.3 Dramatizace písně s hudebními nástroji....43
3.3.1 Reflexe....44
Diskuze....46
Závěr....49
Seznam zdrojů....50
Seznam grafů....54
Seznam příloh....55

Úvod

Již od malička mám velice rád hudbu. Rád objevuji nové, příjemné melodie, líbí se mi, jak na mne hudba působí, pomáhá mi vytvořit psychickou pohodu, uklidnit mě, inspirovat k činnosti, dokonce i vytvořit negativní emoce, které mě podněcují k vyhledávání podnětů, které na mě působí pozitivně. Oceňuji muzikální talent, obdivuji ty, kteří se dokáží naučit hrát výborně na jakýkoliv hudební nástroj a umí krásně zpívat.

Hudba nás provází celý život. Zpívali nám do bříška, kolébali nás jako miminka svými ukolébavkami, písnička pomohla tišit pláč. A nejen v pohádkách milujeme písně dodnes. Nezažil jsem oslavy bez hudby, maturitní ples, svatbu nebo pohřeb bez písně. Proto jsem si zvolil toto téma. Jako učitel v mateřské škole chci v dětech lásku k hudbě podporovat, rád bych je vedl k hudebnosti jako takové, k vnímání rytmu, melodie. Mou snahou je, aby děti již v útlém předškolním věku vnímaly hudbu jako prostředek k sebevyjádření, ať už pohybem, zpěvem, nebo jakoukoliv jinou formou. A především, aby jim dělala radost.

1 TEORETICKÁ ČÁST

1.1 Význam hudby

Dnešní děti málokdy dokáží čistě zpívat. Změnily se totiž společenské podmínky a zájmy dětí. Potřeba zpěvu je nižší, než tomu bylo dříve. Maminky dnes dětem skoro nezpívají, v rodinném prostředí se zpěv dětí tolik nepodporuje (hlučnost, otravnost okolí). Přitom: *„Matka, která si zpívá, vyzařuje pohodu, klid a spokojenost a ovlivňuje tak atmosféru v rodině, jež v těšení očekává příchod děťátka spolu s ní.“* (Jurkovič, s. 13).

Dítě si tak zvykne na matčin hlas ještě před tím, než se narodí, po narození si spojí její příjemný hlas s něčím příjemným, dokáže matku vnímat, i když ji nevidí. *„Nechť si matka zvykne na zpěv jako na přirozený projev kdykoli, jen pro své potěšení. A stejně by to měla dělat učitelka mateřské školy.“* (Jurkovič, s. 20)

Děti se totiž učí mateřskému jazyku dříve, než jím dokáží mluvit.

„Není pochyb o tom, že hudba, především ta živě vytvářená, přináší do rodiny, do společenství ve třídě či jinde klid, pohodu, jistotu, cvičí paměť, fantazii a představivost, a je tedy i předchůdcem činu.“ (Jurkovič, s. 11)

Dětem dnes často chybí přirozený pohyb, svaly nejsou tak pružné, což ovlivňuje držení těla i dýchání. Je tedy potřeba, podnítit zájem dětí o zpěv, hledat nové cesty. Motivací, hrou a tvořivým přístupem. (Tichá, 2005)

Prožívání přiměřených hudebních podnětů pomáhá formovat dětskou duši. Ta je velmi citlivá, vnímavá, reaguje na podněty, které ji obklopují. Bohužel ji i velmi ovlivňují, a to i v negativním slova smyslu. Zážitky a především prožitky, získané z dětství, si s sebou neseme celý život. A k příjemnému se rádi vracíme. Pokud dítě prožije

s hudbou chvíle plné radosti, chce tento pocit neustále opakovat. Stále bude chtít vyhledávat další příjemné podněty. A tyto podněty se budou časem stupňovat v náročnosti. (Raková a kol., 2009)

1.2 Tvorba tónu a hlasová hygiena

Na tvoření tónu se podílí: hrtan, hltan, lebka, dolní čelist, jazyk, hruď, celý trup, bránice, plíce, dále vůle, nálada, prostředí, ale také chuť ke zpěvu. Pokud je v tomto ohledu doma ještě podnětné prostředí, jsou všechny tyto činitelé v souladu, téměř nic nebrání tomu, aby bylo dítě muzikální. Důležitá je i barva hlasu, který děťátko uklidňuje. Pokud dítě ještě podporuje učitelka, která má hudbu ráda a hraje na hudební nástroj, zpívá a doplňuje výuku i jinými činnostmi, děti ji přirozeně napodobují, je jim inspirací. (Jurkovič, 2012)

Dětské hlasivky jsou velmi choulostivé, proto je zapotřebí s nimi zacházet jemně a šetrně, nepřepínat je, dbáme, aby děti nekřičely, zpíváme přiměřeně dlouho, dýchání má být lehké, plynulé, mělo by poskytovat především pocit uvolnění a klidu. Při nádechu by se neměly zvedat ramena. (Lišková, 2007)

Dětský hlas je v předškolním období velmi tvárný, ale také křehký a snadno zranitelný. Orgán se teprve vyvíjí, dítě má kratší hlasivky než dospělý. Celé rezonanční dutiny a hrtanové svaly ještě nemají plnou funkci, dětský hlas má proto ještě malý rozsah a je slabý. Hospodaření s dechem ještě není ekonomické. (Zezula, 1987)

„Zpěvní hlas tříletého dítěte mívá přibližně rozsah tercie, která leží v rozmezí mezi d^1*-*a^1*. Čtyřleté dítě mívá již rozsah do sexty, ležící v rozmezí mezi* c^1*-*c^2*. Do šesti let se hlas rozvíjí až na septimu, někdy i oktávu.“* (Zezula, s. 49)

Jsou pochopitelně nadané děti, které rozsahu dosahují dříve, ale také jsou děti, kterým vývoj zpěvného hlasu trvá déle.

Hlasová hygiena neboli péče o hlas, se týká nejen zpěvného hlasu, ale i používání hlasu při řeči. Zásadou číslo jedna je nepřepínat dětský hlas. Zpívat by se mělo vždy ve vyvětrané místnosti, za přiměřené teploty (18-20 stupňů Celsia) a vlhkosti vzduchu. Při hluku, suchém vzduchu, prachu nebo studeném vzduchu, bychom se měli zpívání vyhnout, dochází ke zbytečnému namáhání hlasivek. Přirozená poloha hlasu bez námahy je velmi vhodná. Také bychom měli volit přiměřené pohybové činnosti, aby nedocházelo k únavě svalů, hlasových a dechových orgánů. Zpěv by neměl být dlouhý a brát ohledy bychom měli i na různé indispozice (kašel, zánět průdušek apod.). Dobrá pohoda, spojená s příjemnými zážitky je součástí hlasové hygieny. Zpěv prohlubuje dýchání, což umožňuje větší přívod vzduchu do plic, lepší okysličení mozku i lepší trávení. (Zezula, 1987)

1.3 Hudba a pohyb

„Pohyb je prostředkem seznamování se s prostředím, prvním učením, jak ovládnout své tělo, jak si poradit se svým okolím a tím nabýt potřebné zkušenosti. Pohyb je prostředkem, jak vyjádřit sebe sama a komunikovat s ostatními. Je také prostředkem získávání sebevědomí, hodnocení sebe samého, vzájemné srovnávání, pomáhání si, soupeření a spolupráce.“ (Dvořáková, s. 13)

Zvládnout pohyb spočívá v propojení center v mozku se svaly, které vykonávají pohyb. Podněty z vnějšku – zrakem, sluchem, dotekem – jsou v mozku zpracovány a je vyslán signál ke svalům, aby vykonaly pohyb. Poprvé může být tento pohyb ještě neobratný, nesprávný, nácvikem lze však tento pohyb natrénovat, opakováním zpřesnit a zlepšit celý řídící systém jako celek. (Dvořáková, 2002)

Možnost pohybovat se v dostatečně vhodných podmínkách, má pozitivní vliv na pohybové stereotypy. Začíná se nácvikem nejjednodušších a postupně se při zvládnutí přechází ke složitějším.

Pokud nejsou respektovány potřeby pohybu dítěte, nebo jsou k němu nevhodné podmínky, je na dětech patrný neklid a agresivita. Je to stejné jako u dospělých, jsou podráždění, pokud pociťují jakýkoliv nedostatek. Avšak rozumíme tím vyváženost pohybu volného a řízeného. (Dvořáková, 2002)

Hudba je ve spojení s pohybem dětem přístupná, je prostředkem pro rozvíjení představivosti a tvořivosti. Pohybový projev se ve spojení s hudbou stává plynulým, přirozenějším. (Dvořáková 2002)

1.4 Typy her

Děti většinu času v mateřské škole tráví hrou nebo řízenou činností, která je na hře postavená. Jedná se totiž o přirozenou činnost dítěte, která mu přináší radost, slast a rozkoš, vytváří také prostor pro učení.

Podle Rogera Cailloise (ad. Svobodová 2010) jsou hry rozdělené na motivaci k tomu, aby je dítě dělalo:

1) hry založené na motivaci závratí (princip ilinx) – dítě touží porušit stabilitu svého těla a duše. Typickým příkladem je točení se na kolotoči, být omámen, nechat se unést. V dětech tato hra produkuje adrenalin, může být nebezpečí neodhadnutí svých schopností a zvyšuje se riziko úrazů. U těchto her je nutné dbát na bezpečí sebe i druhých

2) hry založené na motivaci proměnou a nápodobou (princip mimikry) – neboli hra na toho, kým chceme zrovna být, ať už se jedná o prodavače, matku, zvíře nebo astronauta. Díky tomuto principu se dítě „převtělí“ do kůže někoho jiného, vyzkouší si různé životní role, situace nebo emoce.

3) hry založené na motivaci náhodou (princip alea) – to jsou hry, ve kterých hraje důležitou roli hlavně náhoda. Jsou to karetní hry,

domino, házení kostkou apod. Zde může vyhrát a prohrát kdokoliv a nejedná se tedy poměřování schopností jedince. Je zde ale velká příležitost ke zvládání vlastních emocí a hraní fér.

4) hry založené na motivaci zápasem či soutěži (princip agán) – buď dítě překonává samo sebe, škádlí ostatní nebo touží být nejlepším ze všech , být vítězem. Tento typ her je riskantní v porušování pravidel hry a k asociálnímu chování vůči ostatním. Učitel/ka by měla tedy především volit hry na základě překonávání sama sebe nebo motivované potřebou škádlení. (Svobodová, 2010)

1.5 Hudebně pohybové hry

Jsou to skupinové aktivity, zaměřující se na pohyb a duševní rozvoj. Jsou prostředkem ke stimulaci jemné a hrubé motoriky, kooperace, obratnosti a rovnováhy. K tomu ještě rozvíjí slovní zásobu, podporují řeč, duševní a smyslové funkce. Ale také utvářejí vztahy mezi dětmi, posilují empatii a komunikaci. (Kirchnerová, 2013)

Pohybový doprovod písně slouží ke zpestření pěveckých aktivit. Vycházíme, při pohybovém ztvárnění písně, z její hudební formy a textu. Pokud vycházíme z hudební formy, využíváme různé taneční prvky, otočky, úklony, krokové variace. Pokud vycházíme z textu dané písně, pohybem vyjadřujeme to, o čem se v písni zpívá. Obě formy se ale často doplňují a vzájemně prolínají. (Lišková, 2006)

„Prostřednictvím pohybových aktivit pěstujeme u dětí kultivovaný estetický pohyb, rozvíjíme prostorovou orientaci a pochopení pojmů jako např. vpřed, vzad, vpravo, vlevo, nahoru, dolů.“ (Lišková, s. 7)

„Hudební a pohybové hry umožňují předškolákům objevovat hudbu prostřednictvím pohybu. Používají svá těla, jednoduché rytmické nástroje a velké pohyby. To je ideální pro výuku hudby v tomto věku a dává dětem ve věku 3-5 let šanci zažít hudbu a

rytmus způsobem přiměřeným jejich věku.“ (Dynamic Music Teaching, 2024)

Hudebně-pohybové činnosti podle Liškové (2006):

1) držení těla, uvolňovací cviky, jednoduché pohybové prvky

2) pohybové hry

3) chůze, běh, poskoky

4) hra na tělo

5) pohyb a hudebně-vyjadřovací prostředky

6) pohyb a poslech

7) pohybová improvizace

8) dětské lidové taneční hry

9) pohybové ztvárnění písní

1.6 Pozitivní vliv hudebně pohybových her na tělesný a psychický vývoj

Jak již bylo zmíněno, pohybové hry mají pozitivní vliv na psychiku dětí, dochází k uvolněnosti, vyrovnanosti a soustředěnosti. Dochází ke vštěpování správných návyků držení těla, správnému dýchání, koordinaci pohybů a pěstování rytmického cítění. (Lišková, 2006)

Prostřednictvím her dítě realizuje své věku přiměřené potřeby. Je tedy zapotřebí vědět, co je pro dítě v určitém období typické, včetně věkových, ale i individuálních zvláštností. Pokud budeme mít na děti nepřiměřené nároky, budeme volit příliš složitá pravidla her, nebo volit příliš intenzivní pohyb, vyvolá to v dětech zbytečný stres a únavu, což je kontraproduktivní. (Dvořáková, 2011)

Pro děti je prožívání činností, kde se realizuje jejich citová stránka prostřednictvím hry, prvotní. Měli bychom tedy volit takové hry, ze

kterých budou mít radost a které budou zvoleny tak, aby děti především bavily. Neměli bychom však jako učitelé příliš zdůrazňovat, že pohyb je zdravý, mohlo by to snižovat oblíbenost těchto aktivit. (Dvořáková , 2011)

„Děti, u nichž byla výchova doplněna o intenzivní estetickou péči, jsou později ve škole aktivnější, ve zvýšené míře se účastní kolektivní práce, živěji se zajímají o veškeré dění kolem sebe.“ (Janovská, s. 2)

1.7 Rytmus

Rytmus je sled tónů různé délky na pozadí daného metra. Metrum je pravidelný sled těžkých (přízvučných) a lehkých (nepřízvučných) dob. Smysl pro rytmus má téměř každý člověk, avšak obtížnější je výchova rytmického cítění. Chůzí, během a poskoky vytváříme cit pro pravidelnou pulzaci. Nejlépe se toto nacvičuje při deklamaci říkadel, tleskáním, hrou na rytmický hudební nástroj, nebo hrou na tělo. Například při nácviku říkadla je vhodná hra na ozvěnu, zejména u malých dětí. Pedagog vysloví část říkadla a děti ho vzápětí zopakují ve stejném rytmickém sledu. (Zezula a kol., 1987)

Pro začátečníky jsou vhodné písně se stále se opakujícím rytmem a bez rytmických složitostí. Jako jednoduché písně volíme ty ve dvoudobém taktu. Zprvu nevolíme písně se složitým rytmem nebo proměnlivým taktem, ty patří vyspělejším zpěvákům. Nejvhodnější jsou písně s jednoduchým rytmem, snadno zapamatovatelnou melodií a jasně členěnou hudební formou. Tomu plně odpovídají lidové písně a písně přímo určeny dětským zpěvákům. Každá interpretace písně se však neobejde bez vložení svého citu a srdce, jinak i sebehezčí píseň děti zopakují pouze s nudnou povinností. (Lišková, 2006)

1.8 Hudební paměť

1.8.1 Paměť

Je to schopnost centrální nervové soustavy uchovávat a používat informace o předchozích zkušenostech. Nejprve dochází ke vštěpování, pak k uchovávání a vybavování. Tím, že se něco opakuje, dochází k lepšímu zapamatování. Jakmile se přestane opakovat, po nějakém čase dochází přirozeně k zapomínání. Je to fyziologický proces, který je nutný. Lidský mozek má omezenou kapacitu. Je nezbytné paměť trénovat, podporovat ji nejrůznějšími pomůckami, například asociací. (Králíček, 2002)

Většina lidí si pamatuje: 10 % z toho, co čtou, 20 % z toho, co slyší, 30 % z toho, co vidí, 50 % z toho, co slyší a vidí, 70 % z toho, co řeknou, a 90 % z toho, co dělají. (Škvorová, Škvor, 2003)

Čím více písniček učíme děti, tím více u nich rozvíjíme paměť, protože nabalují na již poznané a jednou naučené. Neustále tím tedy pečujeme o jejich dobrou výslovnost a zlepšuje se u nich celková kultura mluveného projevu. (Jurkovič, 2012)

1.8.2 Osvojování písně

Je zapotřebí citlivě a nenásilně zapojovat zpívání do nejrůznějších příležitostí, zaujmout děti pro zpěv, například při hře, při úklidu hraček, na vycházce, před odpočinkem. U nejmladších dětí je vhodné začít lehkým prozpěvováním, říkadlovými popěvky. Seznámení s novou písní by mělo být postupné, tematicky vhodně zvolené a přiměřené věkové skupině dětí. Pokud je aktuální téma například: Zvířata na podzim, je žádoucí, aby se píseň k tomuto tématu vázala. Pedagog dětem píseň sám zahraje a zazpívá, nebo pustí nahrávku. Děti samy řeknou, co v písni zaznělo, protože tím se rozvíjí i sluchové vnímání a kultivuje řečový projev, vysvětlí se taktéž neznámá slova nebo význam některých slovních spojení. Častý poslech dané písně

vede ke zdařilejším pokusům a zlepšuje zpěvnost dětí. Ideální je, pokud se píseň podaří vhodně pohybově doplnit. Dítě se totiž přirozeně pohybuje v rytmu hudby, podupává si, pohupuje se. (Zezula a kol., 1987)

Při nácviku nové písně se nejprve postaráme o klidnou a příjemnou atmosféru, udáme první tón písně, můžeme zařadit předehru. Vždy respektujeme pěvecké možnosti dětí, tempo volíme pomalejší a snažíme se o zpěv se stejné tónině jako dětský hlas. Je zapotřebí, aby děti pochopily obsah písně a dodržovaly správné držení těla. Volíme různé formy práce, není vždy nutné zachovat stejný postup uvedený níže. (Lišková, 2006)

Metodický postup při nácviku písně podle Liškové (2006):

„Možností práce s písní je celá řada. Vždy se vychází z konkrétní písně, její melodiky, rytmu, obsahu a ze skupiny dětí, se kterými písničku nacvičujeme.“

1. Vzbuzení zájmu dětí o písničku – (hudební, mimohudební motivace – pomůcky: obrázky, maňásek, pohádka, obdobná píseň, kterou děti znají).

2. Seznámení dětí s písní – kvalitní interpretace písně učitelkou.

3. Rozhovor o písni – vysvětlení nejasných slov, obsahu písně.

4. Nácvik obtížnějších míst v písni.

5. Vlastní nácvik písně – text i melodii nacvičujeme současně.“ (Lišková, s. 30)

1.9 RVP PV

1.9.1 Tradiční hudební činnosti – jak tomu bylo dříve v MŠ

Hudební výchova v tradičním duchu byla směřována do jednotlivých hudebních činností – zpěvu, pohybu, poslechu, hry na instrumentální nástroje. Metodicky posloupný tento trend byl, ale vedl k naprostému vymizení kreativity. Jednalo se o pravidelné střídání výchovných zaměstnání, omezených na jednou týdně. (Lišková, 2006)

1.9.2 Současné hudební aktivity podle RVP PV

Současný výchovný systém je mnohem více otevřený, hudební aktivity mají více prostoru. Ačkoliv je nutné podotknout, že velmi záleží na osobnosti předškolního pedagoga, jeho schopnostem, dovednostem a to, jakým způsobem zařazuje hudební činnosti ve vzdělávání. (Lišková, 2006)

„Rámcově vzdělávací program pro předškolní vzdělávání se soustřeďuje na výchovu a rozvoj zdravého, samostatně uvažujícího, tolerujícího a spokojeného dítěte. RVP PV klade důraz na podnětné prostředí MŠ, klidnou a tvořivou atmosféru.“ (Lišková, s. 3)

Klade také velký důraz na profesionalitu a odbornost pedagogů, předpokládá, že pedagog dosahuje elementárních znalostí, schopností a dovedností ve všech oblastech, jedině tak může podporovat všestranný rozvoj i u dětí. Učitel nesmí děti ochudit o možnost prožitku z hudby nebo pohybu jen proto, že sám k tomu nemá vlohy.

RVP PV přináší oproti minulým přístupů zásadní změnu – definuje cíle relativně obecně, nejsou zde stanoveny konkrétní cíle v konkrétních úkolech, ale je na nás, na učitelích, zprostředkovávat dětem takovou nabídku, aby kompetence získávaly vlastními silami a podle svých individuálních předpokladů. (Dvořáková, 2011)

Otázky, které nám každý den pomohou zamyslet se nad tím, zda-li v průběhu dne pracujeme v souladu s rámcovými cíli (podle Svobodové, 2010):

1. Co se dítě učí?

2. S jakou hodnotou se setkává?

3. Jaký má dítě prostor pro samostatnost a možnost ovlivnit situaci, ve které se nachází?

Hudební výchova je součástí všech oblastí RVP PV, ten dává prostor k propojování jednotlivých hudebních aktivit a tvoří pět základních oblastí:

1. Biologická – dítě a jeho tělo

2. Psychologická – dítě a jeho psychika

- jazyk a řeč

- poznávací schopnosti a funkce, myšlenkové operace, představivost a fantazii

- sebepojetí, city a vůle

3. Interpersonální – dítě a ten druhý

4. Sociálně – kulturní – dítě a společnost

5. Environmentální – dítě a svět

Tyto uvedené oblasti se vzájemně prolínají a jsou vzájemně propojeny. Výchova dítěte je celodenním procesem a soustředí se především na rozvoj osobnosti jako celku.

Příklady využití hudebních aktivit v rámci RVP PV (podle Liškové):

Dítě a jeho tělo – hlasová hygiena, zpěv, dýchání, chůze, hra na tělo, tanec, relaxační činnosti, rozvoj jemné a hrubé motoriky při hře na hudební nástroj

Dítě a jeho psychika – řeč – artikulační cvičení, pantomima, rytmická cvičení, rozpočitadla, říkadla, zvukové hádanky,

- poznávací schopnosti – dokončování melodických prvků, cvičení paměti, taneční improvizace, hra na ozvěnu, sluchová paměť, hudební malování

- sebepojetí, city a vůle – pěstování sebevědomí a empatie při instrumentálním doprovodu, různé prožitky z hudby, melodizace říkadla

Dítě a ten druhý – vzájemná spolupráce, tolerance při hudebně pohybových hrách, hra na zrcadlo, na ozvěnu, tanec ve dvojicích

Dítě a společnost – zpěv lidových písní a uvědomění si tradic, regionální soustředění, veřejná vystoupení, dvojhlas

Dítě a svět – zpěv nebo poslech písní jiných národů a etnických skupin, ekologické písně, relaxační písně etnické hudby

„Kromě specifických ryze hudebních dovedností rozvíjejí hudební aktivity i mnohé jiné oblasti. Mají vliv na komunikaci, tvořivost, podporují logické myšlení, paměť. Hudební činnosti přispívají ke kultivaci osobnosti, ke kooperaci, k týmové spolupráci, toleranci, zodpovědnosti, úctě a vzájemnému respektu.“ (Lišková, s. 7)

Což naprosto koresponduje s dílčími cíli jednotlivých oblastí RVP PV

1.10 Organizační formy vzdělávání v MŠ

Jednoznačně se organizační formy v mateřských školách odlišují od forem ve školách základních, avšak za základní formy vzdělávání jsou považovány:

1. frontální vyučování – to je taková forma práce s dětmi, kdy učitel/ka předává obsah vzdělávání všem dětem současně, ať už se jedná o verbální projev nebo cvičení, zpěv, výtvarnou činnost nebo

i dramatiku. I společná hra je frontální činností, všechny děti dělají společně totéž. K této formě vzdělávání by se však děti neměly nutit. V prosociálním kontextu vzniká společný prožitek, pocit sounáležitosti. Není tedy žádoucí, aby frontální forma vzdělávání z mateřských škol vymizela.

2. skupinové a kooperativní vyučování – v této organizační formě je hlavním znakem kooperace. Děti si vzájemně pomáhají, domlouvají se, hledají společné řešení. Nejprve by se děti měly naučit spolupracovat ve dvojicích či trojicích, posléze ve větších skupinách. Pokud však učitel/ka rozdělí děti na několik skupinek a zadá jim každému stejný úkol, není toto skupinovou nebo kooperativní výukou, nedochází k domlouvání se mezi sebou, ke vzájemné pomoci nebo hledání společného řešení. Jedná se tedy o individuální činnost nebo frontální, jen s menší skupinou dětí.

3. individuální vyučování – při této organizační formě se učitel/ka soustředěně věnuje dítěti, zajímají ji dovednosti, prožitky a poznatky konkrétního dítěte. Může přizpůsobit tempo jeho individuálním potřebám. Tato forma výuky je bohužel v praxi často nereálná, vzhledem k počtu dětí ve třídách.

4. projektové vyučování - je to propojování teorie s praxí. To znamená využít toho, co už děti ví a zvládají a následně si tuto dovednost spojí s reálnou činností. Často se dětem zadává úkol na bázi hledání řešení nebo zkoumání. Ideální je, když se problém týká každodenního života. Například se může jednat o společné pečení, výsledkem bude sladký výrobek. Dodrží se určité a předem známé postupy, učitel/ka vysvětlí dětem, co, jak a kam se přidává a děti tento postup dodrží. Zároveň se propojí různé formy vzdělávání a vznikne i prožitek.

Je nezbytné, aby učitel/ka při vzdělávání využívala všechny tyto organizační formy, protože každá z nich nabízí jiné možnosti. Základní formou při vyučování v mateřské škole je zejména interakce učitele/ky s dětmi v průběhu celého dne, a to již od rána. Cokoliv se v mateřské škole děje, slouží jako prostředek vzdělávání. Dítě je tedy průběžně a stále vzděláváno v situacích, které jsou dítěti přirozené (režimové momenty, jídlo, volná hra, sebeobsluha atd.) (Svobodová, 2010)

1.10.1 Vzdělávací program Začít spolu jako prostředek individuálního přístupu

Začít spolu je vzdělávací program (neboli Step by Step). Je to ucelené vzdělávání založené na respektujícím přístupu k dítěti a je otevřeným didaktickým konceptem, plně v souladu s RVP PV. Využívá principy konstruktivistické pedagogiky, to znamená, že zdůrazňuje aktivní roli dětí ve výuce. Protože každé dítě si vysvětluje získané informace jinak na základě své zkušenosti a představy.

Tento program využívá třífázový model učení, neboli **E-U-R**:

E- evokace – děti prostřednictvím myšlenkové mapy nebo brainstormingu přemýšlí, co o daném tématu ví a tyto myšlenky se snaží v hlavě uspořádat. Tím učitel získává cenné informace k dalšímu vzdělávání.

U – uvědomění – děti si uvědomí význam informace, tím se dozvídá i nové a propojuje si získané s tím, co již vědělo.

R – reflexe – dítě přemýšlí o tom, co se právě naučilo, co se dozvědělo nového a upevňuje si tím nové poznatky a původní schéma přehodnocuje

V České republice je tento koncept již od roku 1994 a je založený na tzv. centrech aktivit, ve kterých se děti učí prožitkem a zároveň v souvislostech. Tato centra aktivit jsou učební prostory, které

jsou ohraničené (nábytkem), zaměřené na různé téma, vybavené ke stimulaci hry a práce a jsou propojena s aktuálním tématem třídy. Děti si vybírají, co je aktuálně zajímá a baví, a to je nástrojem jejich individualizace vzdělání. Toto učení také velmi podporuje skupinové a kooperativní formy vyučování - děti se učí nápodobou a pozorováním. Malé skupinky je přirozeně nutí komunikovat a řešit společně problémy, tím jsou vedeny ke spolupráci, ale i k samostatnosti.

V celé třídě je vytvořeno podnětné prostředí zejména propojené s reálným životem, protože pomůcky a materiály jsou skutečné a tím se učení stává realistické a důvěrně známé.

Ve třídě je vytvořeno celkem 11 center aktivit, jejichž názvy jsou: Domácnost (místo s reálnými pomůckami a nádobím z domácnosti, kde se děti učí např. samy připravovat jednoduchá jídla, můžou zde ale i vysávat skutečným vysavačem nebo věšet prádlo), Manipulační a stolní hry, Pokusy a objevy, Knihy a písmo, Voda a písek, Dílna (s nářadím, pracovním stolem nebo ponkem, kde montují, zatloukají, řežou skutečnou pilkou), Ateliér, Pohyb, Kostky, Hudba (zde mají děti přístup k nástrojům včetně klavíru a Orffových nástrojů) a Dramatika. Tato centra jsou označena obrázky nebo piktogramy, aby se děti lépe orientovaly, co se v daném centru dělá. Dále jsou vybavena pomůckami, které jsou dětem volně dostupné a otevřené (nízký otevřený nábytek, žádná nebo minimální dvířka od skříněk). Stanovená jsou i především jasná pravidla.

Učitel/ka zadá dětem tematický úkol a dítě si vybírá, jaké řešení zvolí. Děti tak přebírají odpovědnost za svá rozhodnutí a plní takový úkol, který si samy vybraly, ne ten, do kterého byly nuceny. Do center aktivit se zpravidla „přihlašují“ svou značnou, kterou umístí k obrázku daného centra, kde mohou k tomuto účelu sloužit háčky. Tyto značky nebo cedulky si děti vytváří samy a jsou nedílnou součástí každodenních činností dětí v programu Začít spolu. Konkrétní centra aktivit mají omezenou kapacitu, v každém centru je místo pouze pro

několik dětí. Děti tak pracují na několika zadáních současně v několika centrech aktivit. Mohou si tam volit i obtížnost úkolů a zároveň, aby tyto úkoly děti zvládaly bez asistence učitele/ky. Toto plánování je velmi náročné, ale tím, že učitel/ka je při činnostech v roli pozorovatele, zjistí o dětech cenné informace s oblasti diagnostiky. Samozřejmě zde funguje jako podpora a v případě potřeby pomůže.

Jakmile děti dokončí činnosti v centrech aktivit, nastává hodnotící kruh, kde děti prezentují, co dělaly a jak se jim dařilo. Popřípadě co jim dělalo obtíže nebo co se naučily nového. Mají možnost tímto shrnout celou svou aktivitu včetně návrhu na zlepšení. Nehodnotí se zde výsledek činností (produkt), ale oceňuje se práce jako taková.

Tento program podporuje v dětech jejich nadání a umožňuje tak dětem vytvářet si kladný vztah k činnostem, které je baví a zajímají. Zároveň využívá všechny typy formy organizace výuky v poměru, který je žádoucí. Zejména prožitkové učení, individuální vyučování, skupinové a kooperativní. Frontální vyučování okrajově, ale přesto nezbytně a nedílně. (Váňová Krejčová, 2022)

1.11 Osobnost pedagoga (a jeho role při výuce)

Učitel jako takový by měl být kvalifikovaný odborník v oblasti předškolního vzdělávání, ale měl by být i tím, s kým se dítě nebojí prožívat radost, s kým se může smát a radovat. Dítě totiž nastupuje do mateřské školy zpravidla do prvního prostředí z rodiny. Může pro něj být toto prostředí trochu nebezpečné, nové a neznámé. Učitel/ka pro dítě najednou představuje blízkého člověka a oporu, který mu pomáhá se v tomto neznámém prostředí orientovat. Je pro dítě tím, kdo ho provází, na koho se může spolehnout a díky stanoveným pravidlům mu dává i řád, a tedy jistotu. (Svobodová a kol., 2017)

Nejen, že by učitel měl být kvalifikovaný, ale měl by si dokonce ze zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů ve znění pozdějších předpisů o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, povinně udržovat, doplňovat a obnovovat svou kvalifikaci. Může se účastnit vzdělávání v akreditovaných programech ministerstvem školství: například na vysokých školách nebo institucích, kde další vzdělávání pracovníků probíhá. Pedagogický pracovník se může vzdělávat také samostudiem, neformálním vzděláváním nebo sdílením zkušeností. Zpravidla získává osvědčení o absolvování tohoto vzdělávání, vydaným akreditovanou institucí. Ředitel školy tato vzdělávání organizuje podle plánu dalšího vzdělávání, je však nutné přihlížet k potřebám a studijním zájmům pedagogických pracovníků. Pochopitelně s ohledem na rozpočet školy. (msmt.gov.cz)

Podle Průchy, Walterové a Mareše (2009) je učitel jeden z hlavních aktérů vzdělávacího procesu, profesně kvalifikovaný odborník. Spoluvytváří edukační prostředí, klima třídy, organizuje a koordinuje činnosti žáků, řídí a hodnotí proces učení a jeho výsledky. Podle Heluse (2009), má-li učitel rozvíjet další osobnosti, měl by být sám rozvinutou osobností, kterou charakterizuje přesah jeho vlastního života, integrita a odpovědnost za vlastní životní cestu.

S dětmi by měl učitel být schopen jednat na partnerské úrovni a zaujmout je vlastním zájmem a zaujetím. (Svobodová a kol., 2017)

1.11.1 Motivace nápodobou

Motivace je psychický proces, který dává lidskému chování účel a směr. Je to vnitřní hnací síla, pohnutka, která každého člověka vede k uspokojení nenaplněných potřeb. Motivaci, tedy chuť něco dělat, ovlivňují různé stimuly. Ty mohou být buď vnitřní nebo vnější. Rozlišujeme pozitivní a negativní motivaci. (Times.cz) Pochopitelně

v prostředí MŠ volíme zásadně motivaci pozitivní. Děti by měly mít radost ze zvládnutého.

Děti velmi rády zpívají, sama hudba je pro ně velkou motivací, důležitý je i samotný prožitek z hudby. Cílem učitele je povzbudit děti k vlastní touze naučit se novou píseň zpívat a následná pochvala tento příjemný pocit znásobuje. Pozitivní nálada a tvůrčí atmosféra je také výbornou motivací. (Lišková, 2006)

Nápodoba hraje velmi důležitou úlohu nástroje pro poznávání vlastního těla podle těla druhého člověka. (Piaget, 1997)

„Nápodoba začíná jako určitý druh nákazy nebo ozvěny, k níž dochází, když někdo před dítětem předvádí gesta, které ono samo předvede (zprvu následuje nápodoba předlohy ihned, později po kratším či delším intervalu). Dítě asimiluje to, co vidí, do vlastních schémata uvádí tato schémata v pohyb. Tyto předlohy potom reprodukuje ze zájmu o reprodukci, ne již na základě automatické asimilace.” (Piaget, s. 54)

Učitel skrze píseň předává dětem informace o světě, například o květinách, zvířatech, lidech, radostech a trápeních, nebo třeba o řemeslech apod. Tím, že dítě píseň reprodukuje, předává hmatatelný důkaz o tom, že se něco naučilo. (Jurkovič, 2012)

1.11.2 Sebereflexe

Strach, který nás ovládá ještě před tím, než s dětmi započneme nějakou činnost, zákonitě negativně ovládá průběh i výsledek vzdělávacího procesu. Ubírá to část psychické energie, která potom chybí v dané aktivitě. Náš výkon lze do jisté míry ovlivňovat. Často se pozastavujeme nad tím, co nám nejde, v čem nejsme dobří, ale měli bychom se soustředit ve stejné míře i na to, co nám jde. To platí i o výkonech dětí. Pokud se budeme jen a pouze soustředit na to, co dětem nejde, v čem dané dítě nevyniká, nebo v čem pouze negativně,

ovlivňujeme tím nejen náš úsudek vůči němu, ale také nepřímo jeho výkon v pozitivním slova smyslu. Naše společnost je takto nastavena. Snadnější je vytýkat, než pochválit. Základem pro rozvoj je pravidelná sebereflexe vlastního jednání a uvědomování si vlastních kvalit. (Svobodová a kol. 2017)

Při výběru činností je nutné brát ohledy na věkové složení třídy, schopnosti a dovednosti dětí, jejich mentální zralost a individuální zvláštnosti dětí. Znalost vývojové psychologie je základním parametrem pro výuku dětí. Učitel má osvojeny teoretické i odborné znalosti a je schopen je vhodně zařazovat do výchovně vzdělávacího procesu.

2 PRAKTICKÁ ČÁST

2.1 Cíl experimentu

Cílem experimentu je ověřit, co u dětí rozvíjí hudebně pohybové hry, jak často jsou tyto hry v MŠ zařazovány a také nalézt důvody, proč může být využití hudebně pohybových her pro učitele/ky obtížné. Dále potvrzení nebo vyvrácení svých hypotéz.

2.2 Hypotézy

1. většina učitelek/lů v mateřské škole má praxi delší než 10 let
2. hudebně pohybové hry se v mateřských školách zařazují častěji než jen jednou týdně
3. nejvíce se v mateřských školách využívá klavír jako hudební nástroj
4. nejčastěji učitelky/lé čerpají inspiraci v metodikách
5. největším úskalím pro zařazování hudebně pohybových her je absence hudebního vzdělání

2.3 Použité metody

Bylo vytvořeno dotazníkové šetření, které bylo následně upraveno ve spolupráci s vedením mateřské školy v Plzni, za účelem zjištění četnosti zařazování hudebně pohybových her. Dotazník byl k dispozici v období od prosince 2023 do února 2024. Vyplnění dotazníku bylo zcela dobrovolné, nikdo nebyl k vyplnění nucen. Mělo zároveň sloužit k anonymnímu průzkumu, na jehož výsledcích dostane vedení zpětnou vazbu pro podporu dalšího vzdělávání svých pracovníků v oblasti hudební výchovy.

2.4 Dotazník

Dotazník obsahoval 7 otázek, z něhož 6 mělo uzavřenou odpověď, abych docílil co nejvyšší možné míry objektivity. První otázka měla tři odpovědi, z nichž bylo možné odpovědět pouze jednou možností. Druhá otázka měla také jednu možnost ze tří. Otázka číslo 3 měla 5 možností výběru odpovědi, vybrat se dala pouze jedna. U odpovědi jiný (uveďte jaký) měli respondenti možnost vypsat vlastní odpověď. U otázky číslo 4 bylo připraveno 9 odpovědí, z nichž mohli respondenti vybrat až 3 odpovědi, ty, které ze svého pohledu nejvíce odpovídají skutečnosti. I zde měli respondenti možnost doplnit vlastními slovy odpověď, kterou ve výběru nenalezli. U otázky číslo 5 se vybíralo ze tří odpovědí, však pouze jedna šla označit. Otázka 6 obsahovala 7 odpovědí, označit šlo také pouze jednu z vybraných nebo doplnit vlastními slovy.

Poslední otázka s číslem 7 má však otevřenou odpověď, kde žádám učitele a učitelky mateřských škol o jejich osvědčené typy, které používají při hudebně pohybových hrách.

2.4.1 Charakteristika zkoumaného vzorku

Bylo rozesláno 58 dotazníků do třech mateřských škol v Plzni elektronickou formou pomocí serveru https://my.survio.com. Záměrně jsem volil uzavřené období, tedy od prosince 2023 do konce února 2024, abych stihl vyhodnotit odpovědi včas. Návratnost byla 72,41 %, tedy 42 dotazníků.

2.5 Kritéria hodnocení

Hlavní kritéria byla zadat učitelům a učitelkám v mateřských školách otázky, které mi pomohou se zamyslet nad četností zařazování hudební výchovy ve vzdělávání dětí v předškolním věku a co u dětí rozvíjí, pokud je zařazují.

2.6 Vyhodnocení dotazníků

Všechny navrácené dotazníky následně vyhodnotím. Výsledek výzkumu má být zamyšlením se nad četností zařazování hudebně pohybových her v praxi a uvědomění si, co všechno hudebně pohybové hry u dětí rozvíjí. Některé nápady, které respondenti na závěr dotazníku uvedou, jakožto začínající učitel, vyzkouším ve své praxi a vyhodnotím je. Odpovědi jsou seřazeny podle nejčastějších. Z celkového počtu 42 odpovědí jsem vyhodnotil tyto závěry:

Otázka č. 1 (Graf 1)

V otázce respondenti uváděli délku své praxe. Nejvyšší zastoupení (22) měli zkušení pedagogové s praxí delší než 10 let (52,4 %). Druhá nejpočetnější skupina byla začínajících učitelů (15) s délkou praxe 0-5 let (35,7 %). Nejméně respondentů (5) uvedlo jako délku své praxe 5-10 let (11,9 %).

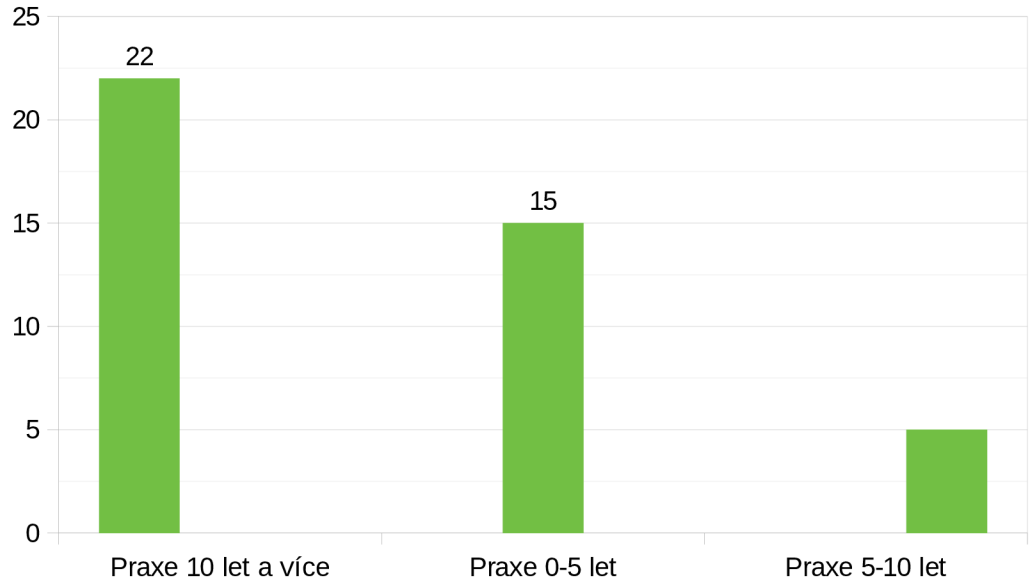

Graf 1: Délka praxe respondentů

Zdroj: Vlastní zpracování

Z tohoto výsledku usuzuji, že v mateřských školách najdeme spíše starší ročníky učitelek a učitelů, nebo začínajících. Mezi 5-10 praxe se

u mých odpovědí vyskytlo pouze 5 lidí ze 42, možná je to životní období, kdy tyto učitelky najdeme na rodičovské dovolené. Možná to byla náhoda při výběru vzorků. Prakticky nebylo nutné zjišťovat pohlaví jednotlivých respondentů.

Otázka č. 2 (Graf 2)

V této otázce respondenti uváděli četnost zařazování hudebně pohybových her. Nejvyšší zastoupení měla odpověď vícekrát týdně (15), což je 35,7 %, odpověď občas se vyskytla ve 14 případech (33,3 %) a 1x týdně se vyskytla nejméně, a to ve 13 případech (31,3 %).

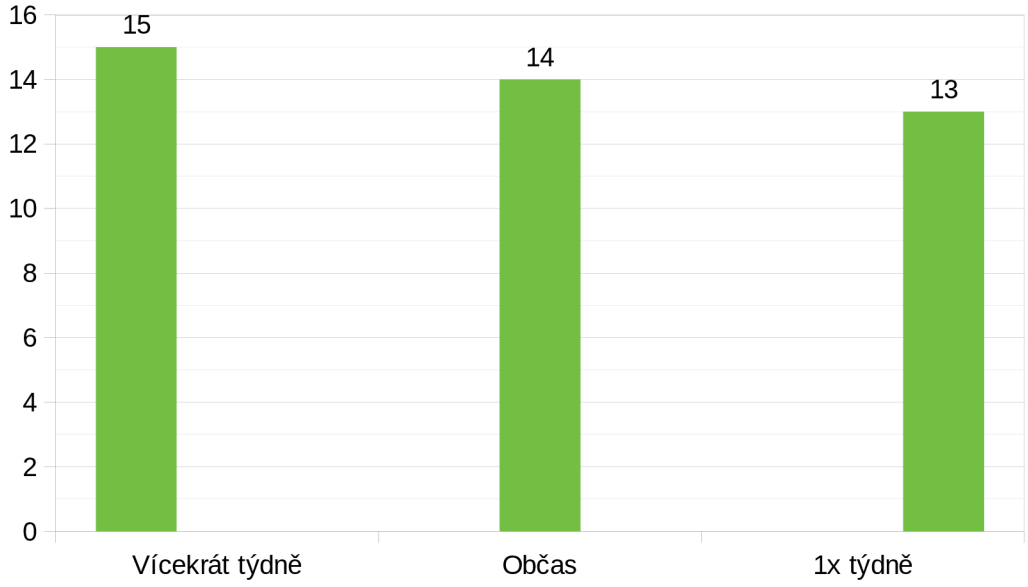

Graf 2: Četnost zařazování hudebně pohybových her v MŠ

Zdroj: Vlastní zpracování

Na základě odpovědí jsem zjistil, že hudebně pohybové hry se aktivně zařazují s různou intenzitou. Nejčastěji podle odpovědí, vícekrát týdně. Ovšem odpovědi byly poměrně vyrovnané. Doufám, že vyplnění dotazníku přispělo k zamyšlení se nad častostí zařazování hudebně pohybových her každého osloveného respondenta. Sám

jsem se zamyslel, jak často je zařazuji já a co mohu udělat pro to, abych hudebně pohybové hry zařazoval častěji.

Otázka č. 3 (Graf 3)

Na otázku, který hudební nástroj nejčastěji používáte ve výuce hudební výchovy, odpověděli respondenti nejvíce klavír (30), což je 71,4 % z dotazovaných, dále pak uvedlo 6 lidí, že žádný hudební nástroj (14,3 %), na kytaru 3 lidé (7,1 %), shodně na jiný hudební nástroj, tedy 3 lidé (7,1 %). Mezi jiné nástroje uvedli respondenti, že využívají Orffovy nástroje a reprodukovanou hudbu z počítače.
Flétnu dotazovaní neuváděli.

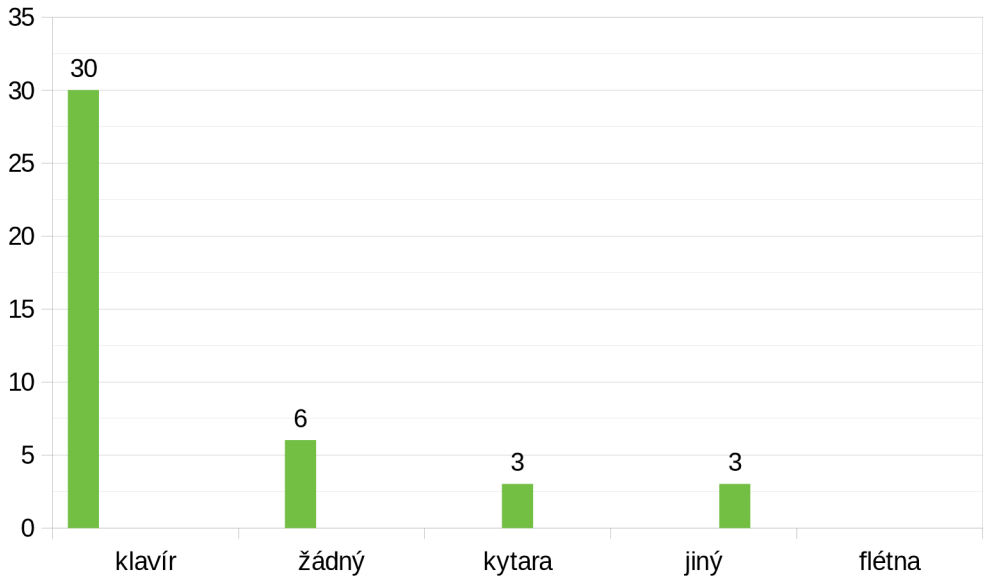

Graf 3: Nejčastěji využívaný hudební nástroj v MŠ

Zdroj: Vlastní zpracování

Tyto odpovědi mě nepřekvapily, nejčastěji se na pedagogických školách vyučuje hře na klavír. Je to velmi oblíbený úderový strunný hudební nástroj, který má příjemný zvuk a najdeme prakticky ve všech třídách mateřských škol. Nebo dnes bývá často nahrazován elektronickým pianem. Může na něj hrát téměř každý od malého

dítěte. Doporučuji umožnit dětem v mateřské škole přístup ke hře na klavír, pokud se dětem jednoznačně určí pravidla zacházení s hudebním nástrojem. Pedagog označí klávesy barevnými puntíky a děti hrají podle barevných not. Na internetu lze najít i některé jednoduché písně přepsané barevnými puntíky. Myslím si, že hrou na něj dochází ke zlepšení nejen senzomotorických dovedností, ale i paměti nebo jazykových schopností. Jsem rád, že respondenti v šesti případech odpověděli opravdu upřímně, že nezařazují žádný hudební nástroj a ve třech případech dodali, jaký jiný hudební nástroj zařazují, když ne ty z nabídky. Jednalo se o Orffovy nástroje a reprodukovanou hudbu. Podle mého názoru by děti měly mít přístup i k jiným hudebním nástrojům, třeba ke zmíněným Orffovým, získají tak nejen důvěru svého okolí, že dokáží respektovat hodnotu hudebního nástroje, ale vyzkouší a procvičí si hru i mimo řízenou činnost.

Otázka č. 4 (Graf 4)

Jak už jsem dříve uvedl, v této otázce mohli respondenti označit maximálně 3 odpovědi z 9. Podle respondentů a jejich zkušeností, nejvíce zařazování hudebně pohybových her rozvíjí u dětí: rytmické cítění (36 označení), to je podílem 85,7 %, dále paměť uvedli 25x (podílem 59,5 %), verbální i neverbální komunikace byla na třetím místě v uvádění respondenty, celkem 22x (podíl 52,4 %), smyslové vnímání bylo na čtvrtém místě v uvádění respondenty, celkem se objevilo u 11 odpovědí (podíl 26,2 %), tvořivé sebevyjádření označili respondenti 10x (podíl 23,8 %), stejně tak pozornost (podíl 23,8 %), kooperaci respondenti označili 6x (podíl 14,3 %), tolerance se objevila v odpovědích 2x (podíl 4,8 %). Na odpověď další nikdo neodpověděl.

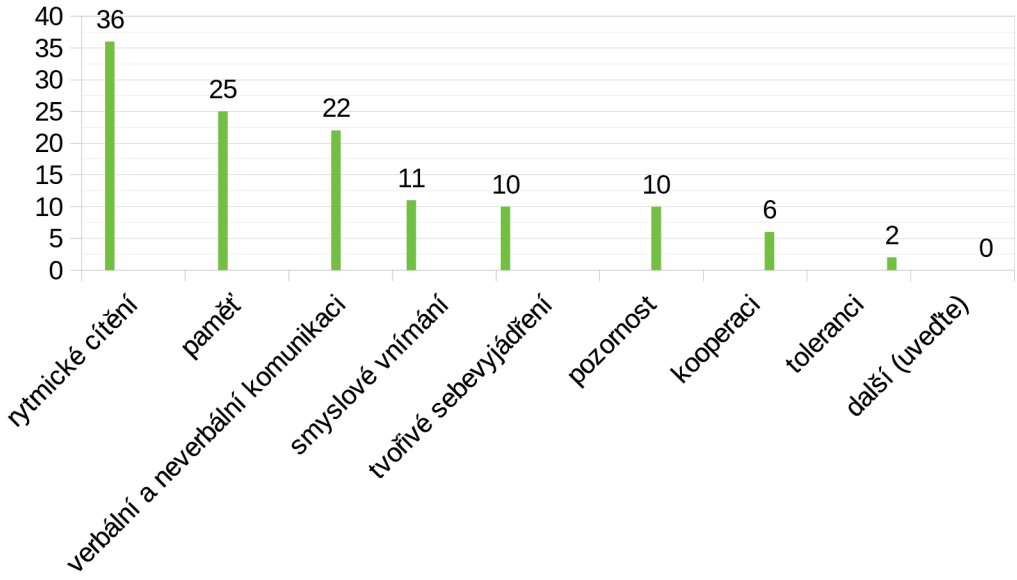

Graf 4: Co rozvíjí hudebně pohybové hry u dětí

Zdroj: Vlastní zpracování

Na tuto otázku z uvedených odpovědí není žádná odpověď špatná, ale zajímalo mě, co učitelé/ky mateřských škol vnímají jako nejdůležitější složku pro rozvoj dítěte, zařazováním hudebně pohybových her. Jak je z grafu patrné, zřejmě rytmické cítění. I já osobně si myslím, že především rozvíjí rytmus, paměť a komunikaci, ale i pozornost, protože dítě musí hru pochopit, aby se jí mohlo plnohodnotně zúčastnit. Pokud nedává pozor, nevnímá, proč a jak dělat, hra pro něj ztrácí primární význam. Tvořivé sebevyjádření je velmi důležité podporovat, zejména v situacích, kdy dáváme dětem prostor se podílet na chodu hry, mohou vymýšlet alternativy hry, jednoduše - pokud pedagog aktivně naslouchá. Smyslové vnímání u dětí rozvíjíme jednoznačně, zejména sluch a zrak, ale také hmat. Tolerance jde ruku v ruce s prostorovou orientací - děti na sebe dávají pozor, aby do sebe vzájemně nenarazily, nezranily se mezi sebou. Kooperace se týká her na ní založených. Jsou různé druhy hudebně pohybových her, ne všechny jsou primárně založeny na kooperaci.

Otázka č. 5 (Graf 5)

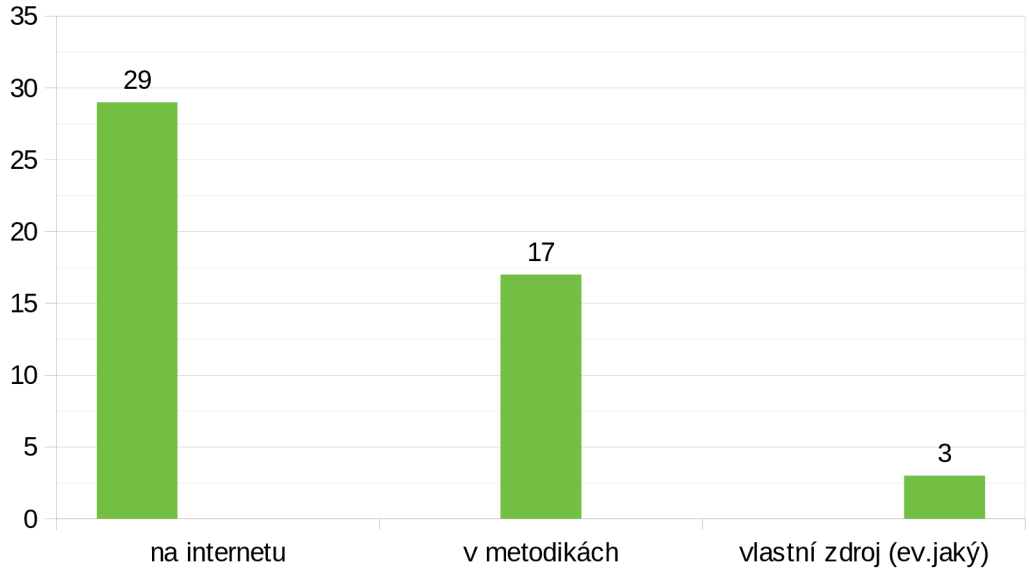

Graf 5: Nejčastější zdroj inspirace

Zdroj: Vlastní zpracování

U této otázky respondenti nejčastěji uváděli, jako inspiraci, vyhledávání na internetu, celkem 29 respondentů (69 %), v metodikách čerpá 17 respondentů (40,5 %) a vlastní zdroj volí 3 respondenti (7,1 %), jako upřesnění odpověděli pedagogické věno, vlastní sbírka písní a léta zkušeností.

Nepřekvapilo mě, že učitelé/ky nejčastěji hledají inspiraci na internetu. Sám vyhledávám nápady tamtéž. Odpověď pedagogické věno byla jedna z nejzajímavějších, tento výraz jsem doposud neslyšel. Ptal jsem se svých kolegyň v MŠ, zda se s tímto pojmem setkaly, odpověděly, že ano. Znamená to jakýsi psychický, ale i hmotný majetek, nasbíraný za léta praxe a z nasbíraných zkušeností spolu s dětmi. Dost často odpovídaly ve smyslu: „Už nevím, odkud to mám, ale používám to spoustu let a osvědčilo se mi to.“

Otázka č. 6 (Graf 6)

Za největší úskalí při zařazování hudebně pohybových her respondenti uvedli nedodržování pravidel hry (12), což je 28,6 %, ostych před dětmi nebo kolegou/gyní označili respondenti celkem 9x (21,4 %), absence hudebního vzdělání považují respondenti v 7 případech za úskalí (16,7 %) a nedostatečná inspirace – nehodí se nám žádná k tématu, byla také označena 7 respondenty (16,7 %), malý prostor bylo jako úskalí označeno 5 respondenty (11,9 %), jako žádné úskalí bylo označeno 3 respondenty (7,1 %) a jiné 1x (2,4 %).

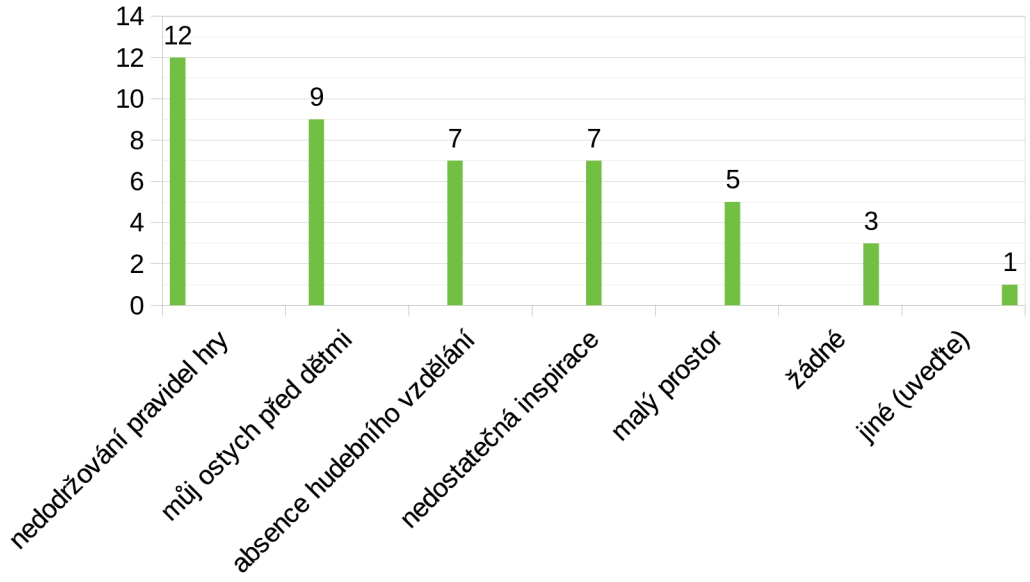

Graf 6: Úskalí zařazování hudebně pohybových her

Zdroj: Vlastní zpracování

Jako jiné úskalí uvedl jeden respondent slovy – nepozornost dětí, s čím plně souhlasím. Často se mi stává, že vysvětluji aktivitu a některé děti neposlouchají, všímají se něčeho jiného, nebo nemají zájem. Jsem rád, že ostych před děti nemám jen já, toto úskalí pociťuji při zařazování hudebně pohybových her také. Absence hudebního vzdělání je objektivní úskalí, nicméně v době digitálních technologií se

dá velmi dobře nahradit živá hudba hudbou reprodukovanou, i když výsledný prožitek může být ovlivněn. Inspiraci můžeme čerpat na mnoha místech. Ať se jedná o metodiky nové, starší, ale samozřejmě internetové prostředí a sdílení zkušeností s ostatními pedagogy. Prostor ve třídě je jistě limitující, doporučuji hrát hudebně pohybové hry i venku. Respondenti nejčastěji uvedli, že mezi úskalí zařazování hudebně pohybových her může patřit nedodržování pravidel hry. Věřím, že pokud je hra dobře vysvětlena, pravidla stanoveny na začátku, mohlo by se podařit eliminovat toto úskalí na minimum. Také záleží na osobnosti pedagoga, jeho přirozené autoritě, nebo umění děti zaujmout a správně motivovat.

Otázka č. 7:

Tato otázka nebyla vyhodnocována, byla pouze informativního rázu, měla za cíl pouze poskytnout rady a nápady jak a co s dětmi dělat. Respondenti uvedli tyto odpovědi:

- „Židličkovaná“
- U malých dětí se mi velmi osvědčilo dramatické ztvárnění písní. - Učitelka hrála na klavír a děti předváděly, o čem se v písni zpívá. Např. lidová píseň- Šel zahradník do zahrady. Měly k tomu i rekvizity, které si sami vyrobily či přinesly. Píseň se vždy hrála s pauzami a komentovala se.
- Téma "Jaro" - HPH "Uvíjíme věneček" Hra je vhodná k procvičení názvů jarních květin, k nácviku chůze za vedoucím dítětem nebo učitelkou v rytmu písně.
- „Štronzo“
- Rytmická chůze "jako zvířátka"
- Pohyb, když hraje hudba, zastavení či určitá poloha když hudba nehraje.
- Písničku i básničku učím téměř vždy s pohybem, pro lepší zapamatování, i pro mě :-) a poté často rytmizuji s Orffovými nástroji nebo si zahrajeme pohybovou hru, kde písničku

či básničku využiji. Písničky od Marie Kružíkové jsou dobré pro děti, písničky od Emila Hradeckého.

- Opakování, děti mají rády, když se něco opakuje, refrén, jednoduchý popěvek... baví je to víc.
- Naše děti nejvíce milují PH - "Sochy" a vlastně jakékoli pohybové hry s hudebním doprovodem.
- Na auta- děti jezdí s volanty, učitel zvedá barvu nad hlavu(kostku), děti zaparkují. Jezdí jenom ty, co učitel ukáže.
- Modifikace pohybových her do vlastní podoby
- Lidové písně
- Je nutné, aby se u malých dětí vystřídalo při hře jich co nejvíce. A nebyl tak nikdo smutný/ tedy v případě, že se sami chtějí zapojit/
- Inspirace ve starých metodikách, je tam spousta nápadů
- Hra „židličkovaná“
- Hrát spolu s dětmi.
- Hra na tělo, na různé předměty v dosahu dětí, hra na papír
- Hra Na sochy
- Hra na drumben
- Hlava, ramena…
- Důležité je opakování, píseň si pak děti lépe zapamatují.
- Dobrá motivace
- Dětem se líbí, když je motivuji novou písní k tématu. Jako - "Na jaře, na jaře", "Pohádky z rozkvetlé louky a stříbrné tůňky"
- Cokoliv, všechny děti rády, zpívají, rytmizují, pohybují se
- Barevné hraní na klavír. děti si zahrají písničku podle barevně označených kláves a not v notovém zápisu. Hra na dirigenta a muzikanta.

2.7 Vyhodnocení hypotéz

Z výsledků dotazníkového šetření, byly po vyhodnocení potvrzeny tři hypotézy a dvě vyvráceny.

Hypotéza číslo 1: většina učitek/lů v mateřských školách má praxi delší než 10 let, byla přijata, z celkového počtu 42 respondentů odpovědělo, že má praxi delší než 10 let 22 lidí (52,4 %) a tím byla moje hypotéza potvrzena.

Hypotéza číslo 2: hudebně pohybové hry se v mateřských školách zařazují alespoň 1x týdně, byla přijata. Dokonce respondenti označili odpověď vícekrát týdně, a to v 15 případech (35,7 %).

Hypotéza číslo 3: nejvíce se v mateřských školách využívá klavír jako hudební nástroj, byla přijata. Skutečně respondenti nejvíce označili odpověď klavír, jako nástroj, který nejčastěji využívají při výuce hudební výchovy, a to celkem 30x (71,4 %).

Hypotéza číslo 4: nejčastěji učitelky/lé čerpají inspiraci v metodikách, byla odmítnuta, nejvíce respondenti označili odpověď na internetu, a to celkem 29x (69 %). Tuto hypotézu jsem si stanovil na základě hypotézy o délce praxe.

Hypotéza číslo 5: největším úskalím pro zařazování hudebně pohybových her je absence hudebního vzdělání, byla odmítnuta. Podle dotazníkového šetření bylo označeno, jako největší úskalí, nedodržování pravidel hry, a to celkem 12x (28,6 %).

3 REALIZACE AKTIVIT

Byl jsem mile překvapen, že respondenti odpověděli na nepovinnou otevřenou otázku, zda by mohli uvést nějaký nápad, který se jim osvědčil při zařazování hudebně pohybových her. Ze 17 odpovědí jsem si vybral 3, které jsem si vyzkoušel průběhu sběru odpovědí. Vybral jsem si je zejména proto, že mě zaujaly nápadem, svou různorodostí a nebo protože jsem je s dětmi nikdy nezkoušel.

3.1 Hra na různé předměty – Hra na papír

První mě zaujal nápad s hrou na různé předměty, a to především na papír. Jako motivaci jsem zvolil zimní období. Zejména proto, že list bílého papíru připomíná napadaný sníh. Aktivitu jsem se rozhodl realizovat na píseň: *Clap clap song (příloha č.5)* od belgické kapely The Klaxons z roku 1983. S písní jsem děti seznámil za pomoci videa ze sociální sítě YouTube.com, konkrétně příspěvku z roku 2018 od uživatele María José Sánchez Parra. Děti tak měly určitou představu, jak bude aktivita probíhat. Vše jsem následně dovysvětlil vlastními slovy, zejména kvůli minimalizaci nepochopení instrukcí. Dle reakcí jsem vypozoroval, že se téměř všichni těší, až si píseň společně zahrajeme na papírové hudební nástroje. Každý si následně vzal do ruky list měkkého papíru ve velikosti A4 v bílé barvě. S menšími rozestupy se děti postavily vedle sebe do tvaru kruhu. Sám jsem stál uprostřed kruhu, aby na mě bylo dobře vidět a nejprve jim sám předvedl, jak bude hraní v praxi vypadat. V jedné ruce jsem držel papír a na zvuk: *klap klap klap* jsem celou dlaní udeřil do papíru celkem třikrát. Děti se začaly postupně přidávat, až jsme brzy hráli všichni. Různě jsem v písni obměňoval situace, například jsem papír položil na zem a jednou nohou na něj do rytmu podupával. Zkoušeli jsme i s papírem chodit do rytmu k sobě do kruhu, z kruhu, otáčet se apod. Následně jsme papír zmuchlali a zahráli jsme si improvizovanou papírovou koulovanou a tím završili indoorové zimní radovánky.

3.1.1 Reflexe

Dětem dělá obvykle velké potíže udržet rytmus, ale při této písni se většina dětí postupně rytmu přizpůsobila. Myslím si, že dětem napomohl výrazný zvuk, který vydával papír po úderu rukou. U dětí, které mají často problém s pozorností, jsem pozoroval, že je tato aktivita nejen zaujala, ale dokázaly udržet svou pozornost po celou dobu trvání hudebně pohybové hry. Vnímal jsem jako nespornou výhodu v tom, že se často obměňují situace, dítě využívá pohyb a zároveň používá netradiční předmět ke hře. Překvapilo mě, že i děti, které se méně často zapojují do společných aktivit a jsou povahou spíše klidnější, si s nadšením přišly „bouchnout do papíru“. Zjistil jsem, že tohle je efektivní cesta k tomu, aby děti hra na nástroj i hudba nejen bavila, ale zároveň jim přinášela radost. A tu přinesla i finálová papírová koulovaná. Do budoucna bych chtěl hru na papír vyzkoušet i na jiné písně.

3.2 Hra spolu s dětmi – Židličkovaná

Jako druhou aktivitu jsem zvolil hru s názvem „Židličkovaná“ a vybral jsem ji zejména proto, že jsem ji ve své praxi s dětmi ještě nikdy nezkoušel. Motivací pro děti mělo být období karnevalu a proto jsem se snažil nalézt hry, které bychom mohli s dětmi ve třídě hrát. Protože respondenti v dotazníku tuto hru uvedli celkem dvakrát jako vhodnou na hudebně pohybovou hru, neváhal jsem.

Děti si mohly přinést z domova kostýmy a také jsme některé masky společně vytvořili. Sám jsem se převlékl za klauna, abych pomohl navodit správnou atmosféru. Před začátkem hry mělo každé z dětí za úkol přinést si svou židli, umístit ji opěradlem do kruhu. To se projevilo jako poměrně nelehký úkol pro některé děti. Proto jsem musel být nápomocný mnohem více, než jsem zamýšlel. Ale bylo to celkem pochopitelné, vypadalo to, že tuto aktivitu dělají poprvé. Překvapilo mě, že hru neznají, ačkoliv bývá velmi oblíbená. Zřejmě je

to proto, že je to v podstatě soutěžní hra, a je trendem v mateřských školách soutěžní hry zařazovat co možná nejméně. Přesto jsem se rozhodl hru vyzkoušet a vsadil na její zábavnost.

Když byly židle správně rozestavěné, jednu jsem ubral. Děti zprvu sledovaly, co se bude dít. Kolegyni jsem požádal, aby připravila magnetofon a CD s dětskými písněmi. Vysvětlil jsem dětem, že jakmile hudba hraje, chodíme, skotačíme nebo tančíme všichni ve stejném směru po kruhu, a jakmile hudba přestane hrát, najde si každý opatrně jednu volnou židli, na kterou si sedne. Ten, kdo na židli sedí jako první, ji má pro sebe zabranou a ostatní musí vyhledat další volné místo. Postupně jsou obsazeny všechny židle a na koho židle nezbude, jde fandit stranou ostatním hráčům.

Jakmile začala hudba hrát, chodili jsme po kruhu okolo židlí, to děti pochopily velmi rychle. Záměrně jsme nechali hrát píseň o něco déle. Bylo patrné, jak jsou děti nadšené, že pan učitel hraje s nimi. Tančil jsem, skotačil do rytmu hudby a velice rychle se pár dětí přidalo ke mně. Pak kolegyně zastavila hudbu a děti si posedaly na židle. Také jsem si jednu našel, přece nevypadnu hned na začátku, chtěl jsem alespoň chvíli hrát s dětmi. První vyřazené dítě bylo zaskočené rychlostí obsazením všech volných židlí, ale dostalo za úkol od mé kolegyně, stopovat píseň. Přišlo mi to jako velmi dobrý nápad. Každý, kdo následně vypadl, mohl stopovat píseň těm ostatním, pokud chtěl. Židle jsme postupně ubírali, já vypadl ve čtvrtém kole. Vyřazené děti přivítaly mé vypadnutí veselým jásotem. Poté jsem od nich dostal možnost stopovat píseň jako vypadnuté děti přede mnou. Čehož jsem využil a hudbu zastavoval v rychlejším tempu, což mělo za následek zvýšení zábavnosti, alespoň soudě podle výrazů na rtech a tvářích zúčastněných dětí. I když na konci získalo poslední židli nejrychlejší dítě, fandilo se všem, a za to jsem byl velmi rád. Bylo zřejmé, že děti velice dobře reagují na reprodukovanou hudbu a to svými pohyby, ať už tancem, nebo pohupováním do rytmu, některé se snažily podle

hudby tleskat. Také dodržovat pravidla se snažily dodržovat všichni a neměl jsem pocit, že by byl někdo vyloženě smutný, že vypadl. Dokonce jsem uslyšel jednoho z vypadnutých nadšeně říkat: *„Teď jdu stopovat já!“* Hru jsme s podobným úspěchem zopakovali ještě jednou a určitě ji v nedaleké budoucnosti zařadíme znovu, jen s příslibem, že bude hrát i paní učitelka.

3.2.1 Reflexe

Při této aktivitě jsem se vrátil opět do dětských let, kdy jsme navštěvovali kulturní domy při maškarních, kde nám tuto hru často zařazovali. Pamatuji si, jak jsem byl vždycky smutný, když jsem vypadl, možná, kdybych pak mohl stopovat další část písně já, nebylo by mi to tak líto. Ale to byla jiná doba. Když jsme tuto hru s dětmi hrály podruhé, bylo již znát, že se zejména starší děti snaží mnohem více soutěžit. Myslím, že zdravá soutěživost podporuje schopnosti, stimuluje výkon jednotlivého dítěte, zdokonaluje smysly, postřeh, paměť nebo logický úsudek, ale nic se nemá přehánět. V průběhu hry měly také některé děti sklony k podvádění nebo měly strach, že vypadnou, a tak nechtěly hrát vůbec. Bylo proto třeba některé děti usměrňovat a jiné motivovat. Hlavně jsem se po celou dobu snažil dětem být dobrým vzorem. Pro příště by bylo efektivnější využít živé hudby, než-li reprodukované. Nechat se doprovodit na klavír, zahrát na kytaru, či rytmizovat na Orffovy nástroje, popřípadě zapojit do hraní i děti. Nicméně i na reprodukovanou hudbu jsme si společně užili spoustu zábavy.

3.3 Dramatizace písně s hudebními nástroji

Třetí aktivitou, kterou jsem zvolil na základě doporučení respondentů z dotazníku, byla dramatizace písně. Protože bylo období masopustu, využil jsem píseň Masopust od autorské dvojice Patrik Erlebach a Božena Kreplová alias Zpěvohrátky s Páťou a Boženkou (příloha č.3). Před samotnou aktivitou jsme si povídali o tradicích

Masopustu, o postavách z masopustního průvodu, ale i o jejich významu a zároveň jsme si je ukazovali na obrázcích. Rovněž jsme si představili nástroj Vozembouch, který děti velmi zaujal. S písní jsme se nejprve seznámili pomocí klavírního doprovodu. Několikrát jsme si ji společně zazpívali, vysvětli jsme si neznámá slova a o čem se v písni zpívá. Následně jsme využili Orffových nástrojů, tamburín, ozvučných dřívek, trianglu, rumbakoulí, chřestidel a různých shakerů a do hry se pokusili zapojit i děti. Zahráli jsme si na orchestr, jak bezprostředně samy poznamenaly. Proto jsem před rozdáním nástrojů dětem ukázal improvizované dirigentské gesto, znamenající, že orchestr nehraje. To pro případ, že by se děti do hraní moc zabraly, nebo bylo potřeba hru přerušit z jiného důvodu. Také jsme si vysvětlili, jakým způsobem se na nástroje hraje. Nejprve jsme se společně sjednotili opakováním jednoduchého rytmu. Děti, které nehrály na hudební nástroj, se převlékly za postavy z masopustního průvodu. Připravili jsme jim tradiční převleky jako např.: bába s nůší, medvěd, kominík, šašek, vodník atd. Kolegyně hrála píseň Masopust na klavír, já jsem ji doprovázel na kytaru, kterou jsem si donesl z domova, zpívali jsme text písně a děti se zpívaly spolu s námi. Ty, které si vybraly hru na nástroje, se snažily přidat do rytmu a ostatní v maskách představovaly masopustní průvod. Na některých bylo znát, že se do své role opravdu vžily a předváděly své postavy, zejména ty zvířecí, velice věrohodně. Zbývalo už jen zatancovat si s medvědem, jak se zpívá v písni, což si děti očividně užívaly. Pak mohl průvod vyrazit za zvuku nástrojů a zpěvu na cestu do sousední třídy. Po cestě jsme také využili zapůjčený Vozembouch. I na této třídě jsme zazpívali, zahráli, předvedli kostýmy a zaimprovizovali krátkou scénku s medvědem a nakonec jsme sklidili zasloužený potlesk. Po návratu do třídy si děti vyměnily role i kostýmy a ještě jednou jsme si společně zahráli a zazpívali.

3.3.1 Reflexe

Velmi mě překvapilo, že se zapojily skutečně všechny děti. Ať už do hudební produkce, dramatizace, tak i zpěvu. Mám dojem, že se dětem především líbil organizovaný rámus, který jsme společně vytvářeli a možnost obléknout se do masky a být chvilku někým jiným. Šlo především o prožitek a zábavu a myslím, že jsme si to společně opravdu užili. Bylo však znát, že děti na nástroje nehrají moc často a občas někteří nevěděly, co s ním mají dělat. Mým názorem je, že by děti měly mít volný přístup k hudebním nástrojům, které má třída k dispozici a s nastavenými pravidly tak mohly zjišťovat, co který nástroj umí. Nástroj Vozembouch byl zapůjčený od rodičů jednoho z dětí ve třídě, za což jsem byl velmi vděčný. Těší mě když jsou vztahy mezi pedagogy a rodiči na dobré úrovni, protože spolupráce s rodinou je v případě mateřské školy nezastupitelná. Vyhovuje mi, když mohu při hudební výuce zapojit nejen pohybovou aktivitu, ale i další prvky. Dramatizace jako taková je nesmírně přínosná při rozvoji fantazie, myšlení, vnímání, paměti, ale i estetické výchovy a kreativity. Myslím si, že dítě díky dramatizaci vstoupí do určité role, ve které je někým úplně jiným a pak z této role zase vystoupí a je samo sebou v reálném světě. Umožňuje to dítěti lépe vnímat svět kolem sebe a lépe se v něm orientovat, pozorovat svět z různých úhlů pohledu. A tím, že objevuje nové způsoby sebevyjádření, používá výrazná gesta i mimiku, dramatizace usnadňuje dítěti komunikaci s vrstevníky. Nakonec bylo příjemné sledovat spokojené výrazy v obličejích dětí a jejich radost.

Diskuze

- **Co bylo cílem experimentu?**

Cílem experimentu bylo ověřit, co u dětí rozvíjí hudebně pohybové hry, jak často jsou tyto hry v MŠ zařazovány a také nalézt důvody, proč může být využití hudebně pohybových her pro učitele/ky obtížné. Dále potvrzení nebo vyvrácení svých hypotéz. Pro mě osobně bylo i cílem obdržet od zkušených učitelů a učitelek z mateřských škol nápady na hudebně pohybové hry, které se jim osvědčily a vyzkoušet si některé z nich ve své praxi.

- **Jaká byla kritéria a proč jsem si je zvolil?**

Hlavní kritéria byla zadat učitelům a učitelkám v mateřských školách otázky, které mi pomohou zamyslet se nad častostí zařazování hudební výchovy ve vzdělávání dětí v předškolním věku a co u dětí rozvíjí, pokud je zařazují.

- **Jaké jsem použil metody při svém experimentu?**

Dotazníkové otázky, které vyplňovali učitelé a učitelky mateřských škol anonymně. Dále jsem využil některé zajímavé hudebně pohybové hry ve své praxi, to znamená metody slovní (vysvětlování pravidel), názorně - demonstrační (předvádění), dovednostně - praktické (napodobování) a produkční metody (smysly registrovaný výkon).

- **Co bylo pro mě nového, nebo dosud neznámého?**

Z vybraných úskalí si respondenti vybrali poměrně často odpověď tu, že mají nedostatečnou inspiraci k zařazování hudebně pohybových her, což mě velmi překvapilo v době tolik dostupného internetu. Tam najdeme nepřeberné množství nápadů, námětů, videí a dokonce i celých příprav.

- **Jaká byla úskalí experimentu?**

Doufal jsem, že obdržím více dotazníků zpět, kompletně vyplněných jich přišlo 42, ale průkaznost odpovědí to nijak neovlivnilo. Dále vymyslet takové otázky do dotazníku, aby ho byli respondenti ochotni vyplnit a nezabral jim mnoho času. Aby otázky byly věcné a přínosné pro vyhodnocování.

- **Co jsem ještě z experimentu zjistil?**

Že nejvíce učitelek/lů, mělo praxi déle než 10 let, nejčastěji se při výuce hudební výchovy používá klavír a pro nápady se využívá internet.

- **Co jsem zjistil zajímavého při zařazování hudebně pohybových her?**

Zjistil jsem, že dětem je potřeba vysvětlovat pravidla her opravdu důsledně, aby nedocházelo ke zbytečným úrazům nebo nevhodnému pojetí her. Protože pokud se hra zvrtne v jekot nebo nekontrolované běhání, přestává mít aktivita smysl.

- **Co mě přimělo dotazník vytvořit?**

Konzultace s vedením mateřské školy. Spolu s ním jsem vytvořil otázky, které pomohou zjistit, jak na tom učitelé jsou, co se týče hudební výchovy, zda potřebují podporu, jaká vnímají úskalí při zařazování hudebně pohybových her a zda vnímají, že jejím zařazováním děti aktivně rozvíjí.

- **Co je přínosem této práce?**

Zamyšlení se nad častostí zařazování hudebně pohybových aktivit do výuky v mateřské škole a vyzkoušení si zajímavých nápadů v praxi. Že se učitel/ka nemusí bát častěji zařazovat hudebně pohybové hry, děti totiž vždy baví. Pohyb je nedílnou součástí života dětí a hudba je příjemným prostředkem k jejich všeobecnému rozvoji. Navíc zlepšuje náladu a atmosféru ve třídě.

- **Jaké je mé doporučení?**

Jednoznačně zkoušet nové věci, nebát se vyzkoušet si hru, která se nehodí do tématu, pokud děti baví a dodrží se základní pravidla pro výuku hudební výchovy, dětem to prospěje. Velmi často se dá hudebně pohybová hra modifikovat do aktuálního tématu drobnými změnami. Doporučuji, pokud si někdo není jistý ve hře na hudební nástroj, neváhat využít dostupné materiály, Orffovy nástroje nebo reprodukovanou hudbu. Je velmi vhodné do mateřských škol pořídit bluetooth reproduktor, který se dá propojit s mobilním telefonem, pokud třídy nemají možnost mít v některých částech třídy počítač a hudbu by z jeho reproduktorů děti špatně slyšely. Dále bych doporučil dětem důvěřovat, že svěřený hudební nástroj záměrně nezničí.

Závěr

Protože jsem velmi stydlivý, co se týče zpěvu před dětmi nebo samotné hry na nástroj, velmi často tedy spíše zařazuji reprodukovanou hudbu nebo nechávám hudební doprovod na kolegyni. Jediné, v čem si jsem jistější, je hra na kytaru nebo ukulele. Díky této práci jsem si uvědomil, že ostych nemám jen já, že jsou také učitelé, kteří mají problém se postavit před děti nebo svého kolegu či kolegyni a zpívat či hrát na nástroj a ještě hudbu kvalitně předat dětem. Je spousta možností, jak hudebně pohybové hry zařazovat, což jsem si i v některých případech s dětmi vyzkoušel, je zapotřebí se nebát zkoušet nové věci, nechat se inspirovat zkušenějšími kolegy nebo zapátrat na internetu nebo v metodikách. Děti mají hudbu rády, je potřeba jim ji předávat dál a budovat v nich pozitivní a hlavně kvalitní základy hudebnosti. Jako důležitou složku při předávání hudby dětem je správná motivace a autentičnost vlastního projevu. Děti velmi rychle vycítí, když učitel činnost provádí s ostychem nebo hůře – s nechutí, vnímají jeho pocity, které se v jeho projevu zrcadlí.

V návaznosti na výsledky této bakalářské práce se uskutečnil průzkum zájmu oslovených pedagogů o účasti na zajímavých seminářích v oblasti hudební výchovy. Semináře, který se skutečně realizoval v březnu 2024 v Plzni, se někteří tito pedagogové zúčastnili.

Seznam zdrojů

DANIEL, Ladislav. *Metodika hudební výchovy: [know how učitele hudební výchovy]*. 2. vyd. Ostrava: Montanex, 1992. ISBN 80-85300-98-2.

DVOŘÁKOVÁ, Hana. *Pohybem a hrou rozvíjíme osobnost dítěte: [tělesná výchova ve vzdělávacím programu mateřské školy]*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-693-4.

DVOŘÁKOVÁ, Hana, *Pohybové činnosti v předškolním vzdělávání.* Praha: Raabe, 2011. ISBN: 978-80-86307-88-6

HELUS, Zdeněk. *Dítě v osobnostním pojetí: obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče*. 2., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009. Pedagogická praxe (Portál). ISBN 978-80-7367-628-5.

HOLAS, Milan. *Hudební pedagogika*. Praha: Nakladatelství AMU, 2004. Knižnice Metodického centra HAMU. ISBN 80-7331-018-X.

JANOVSKÁ, Jena. *Hudebně - pohybová výchova. Metodický materiál pro učitele.* Plzeň: Pedagogické centrum, 1995.

JURKOVIČ, Pavel. *Od výkřiku k písničce*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-7367-750-3

KIRCHNEROVÁ, Veronika a RUBEŠOVÁ, Radka. *Výchova prožitkem: tvořivé hry a činnosti pro mateřské školy*. Ilustroval Patricie KOUBSKÁ. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0505-0

KRÁLÍČEK, P. *Úvod do speciální neurofyziologie*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2002. 230 s. ISBN 80-246-0350-0.

KULHÁNKOVÁ, Eva. *Hudebně pohybová výchova: metodická příručka pro hudební výchovu ve škole.* Ilustroval: Patricie KOUBSKÁ. Vyd. 3. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-730-5.

KURKOVÁ, Libuše. *Hudebně pohybové hry v mateřské škole: učebnice pro 3. ročník studijního oboru Učitelství pro mateřské školy na středních pedagogických školách.* Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989.

LIŠKOVÁ, Marie. *Do-re-mi 1: zpěvník pro předškoláčky.* Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, akciová společnost, 2015. ISBN 978-80-7235-554-9.

LIŠKOVÁ, Marie. Hudební činnosti pro předškolní vzdělávání. Praha: Raabe, 2006. ISBN 80-86307-26-3.

LIŠKOVÁ, Marie. *Rámcově vzdělávací program MŠ a hudební výchova.* Praha: MONATEX, 2007. ISBN-807225-220-8.

PIAGET, Jean a Bärbel INHELDER. *Psychologie dítěte*. Přeložil Eva VYSKOČILOVÁ. Praha: Portál, 1997. Studium (Portál). ISBN 80-7178-146-0.

PRŮCHA, Jan, Jiří MAREŠ a Eliška WALTEROVÁ. *Pedagogický slovník*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-772-8.

RVP PV září 2021.pdf, MŠMT ČR. *MŠMT ČR* [online]. Copyright ©2013 [cit. 03.05.2023]. Dostupné z: https://www.msmt.cz/file/56051/

SEDLÁK, František a Hana VÁŇOVÁ. *Hudební psychologie pro učitele.* Praha: Karolinum, 2013. ISBN 978-80-246-2060-2.

SEDLÁK, František. *Hudební vývoj dítěte: analytická studie.* Praha: Supraphon, 1974. Comenium musicum.

SVOBODOVÁ, Eva a Miluše VÍTEČKOVÁ. *Osobnost předškolního pedagoga: sebereflexe, sociální kompetence a jejich rozvíjení.* Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1243-0.

SVOBODOVÁ, Eva. *Prosociální činnosti v předškolním vzdělávání.* Praha: Raabe, 2010. ISBN: 978-80-87553-64-0.

ŠKVOROVÁ, Jaroslava a David ŠKVOR. *Proč zlobím?: lehká mozková dysfunkce LMD/ADHD*. Praha: Triton, 2003. ISBN 80-7254-407-1.

TICHÁ, Alena a Milena RAKOVÁ. *Zpíváme a hrajeme si s nejmenšími: od narození do 8 let*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0629-3.

TICHÁ, Alena. *Učíme děti zpívat: hlasová výchova pomocí her pro děti od 5 do 11 let*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-916-X.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.

VÁŇOVÁ KREJČOVÁ, Věra. *Začít spolu v kostce.* Praha: Step by Step ČR, 2022. ISBN 978-80-907802-3-1.

VOBORNÍK, Bohumil a SCHNIERER, Miloš. *Didaktika hudební výchovy na prvním stupni základní školy.* České Budějovice: Pedagogická fakulta, 1982.

VOLFOVÁ, Hana a Ilona KOLOVSKÁ. *Předškoláci v pohybu 2.* Praha: Grada Publishing, 2009. ISBN 978-80-247-2748-6.

ZEZULA, Jiří a Olga JANOVSKÁ. *Hudební výchova v mateřské škole: (metodika) : učebnice pro 2. až 4. ročník studijního oboru Učitelství pro mateřské školy na středních pedagogických školách i pro praxi učitelek mateřských škol*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. Učebnice pro střední školy (Státní pedagogické nakladatelství).

Co je motivace a jak správně motivovat? - Times.cz. *Zkušenosti ze světa nákupů, financí, pojištění, cestování, kariéry a startupů - Times.cz* [cit. 12.12.2023]. Dostupné z: https://www.times.cz/motivace/

Music & Movement Activities for 3-5 Year Olds - Dynamic Music Teaching.Home – Dynamic Music Teaching [online]. © 2024. [cit. 10.03.2024]. Dostupné z: https://dynamicmusicteaching.com/music-and-movement-for-3-5-year-olds/

María José Sánchez Parra. Online. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=0HByXWgkMwk&ab_channel=Mar%C3%ADaJos%C3%A9S%C3%A1nchezParra. [cit. 2024-03-15].

Zákon o pedagogických pracovnících ve znění účinném od 1. 9. 2023. Online. 2004. Dostupné z: https://msmt.gov.cz/dokumenty/zakon-o-pedagogickych-pracovnicich-ve-zneni-ucinnem-ode-dne. [cit. 2024-03-10].

Seznam grafů

Graf 1: Délka praxe respondentů.....30
Graf 2: Četnost zařazování hudebně pohybových her v MŠ.....31
Graf 3: Nejčastěji využívaný hudební nástroj v MŠ.....32
Graf 4: Co rozvíjí hudebně pohybové hry u dětí.....34
Graf 5: Nejčastější zdroj inspirace.....35
Graf 6: Úskalí zařazování hudebně pohybových her.....36

Seznam příloh

Příloha č. 1 ..... Prázdný vzorový dotazník
Příloha č. 2 ..... Vzorový vyplněný dotazník
Příloha č. 3 ..... Píseň Masopust
Příloha č. 4 ..... Masopustní maškary
Příloha č. 5 ..... Clap clap song

Příloha č.1

Prázdný vzorový dotazník

Předem svého krátkého dotazníku prosím o vyplnění a zároveň žádám respondenty o upřímné odpovědi.

1. Jak dlouhou máte praxi v MŠ?

   0-5 let

   5-10 let

   10 a více let

2. Jak často zařazujete ve výuce hudebně pohybové hry?

   1x týdně

   vícekrát týdně

   občas

3. Který z uvedených hudebních nástrojů nejčastěji používáte ve výuce hudební výchovy v MŠ?

   klavír

   flétnu

   kytaru

   jiný (jaký):

   žádný

4. Z vlastní zkušenosti mohu říci, že zařazování hudebně pohybových her u dětí rozvíjí:

   smyslové vnímání

   verbální i neverbální komunikaci

   paměti

   pozornosti

tvořivé sebevyjádření

kooperaci

toleranci

rytmické cítění

další:

5. Kde nejčastěji čerpáte inspiraci k výuce hudební výchovy v MŠ?

   v metodikách

   na internetu

   vlastní zdroj (ev. jaký):

6. Největším úskalím hudebně pohybových her může být?

   nedodržování pravidel hry

   můj ostych před dětmi (ev. kolegou/kolegyní)

   malý prostor

   nedostatečná inspirace – nehodí se nám žádná k tématu

   absence hudebního vzdělání

   jiné:

   žádné

7. Prosím o nápad, který se Vám v praxi nejvíce osvědčil při zařazování hudebně pohybových her, případně přidejte název hry nebo inspiraci, kterou bych mohl s dětmi v MŠ vyzkoušet.

Děkuji Vám za pomoc s vyplněním dotazníku a přeji Vám úspěšný rok.

https://www.survio.com/survey/d/X4M8B1Y0A5K9T4E1K

Příloha č.2

Vyplněný vzorový dotazník

Hudební výchova v mateřské škole pohybem a hrou

1. Jak dlouhou máte praxi v MŠ?*

Vyberte jednu odpověď

- [x] 0-5 let
- [ ] 5-10 let
- [ ] 10 a více let

2. Jak často zařazujete ve výuce hudebně pohybové hry?*

Vyberte jednu odpověď

- [ ] 1x týdně
- [ ] vícekrát týdně

3. Který z uvedených hudebních nástrojů nejčastěji používáte ve výuce hudební výchovy v MŠ?*

Vyberte jednu odpověď

- [ ] klavír
- [ ] flétna
- [x] kytara
- [ ] žádný
- [ ] jiný (uveďte jaký):

4. Z vlastní zkušenosti mohu říci, že zařazování hudebně pohybových her u dětí rozvíjí:*

Vyberte jednu nebo až 3 odpovědi

- smyslové vnímání
- verbální i neverbální komunikaci
- paměť ✔
- pozornost
- tvořivé sebevyjádření ✔
- kooperaci
- toleranci
- rytmické cítění ✔
- další (uveďte):

5. Kde nejčastěji čerpáte inspiraci k výuce hudební výchovy v MŠ?*

Vyberte jednu nebo více odpovědí

- v metodikách
- na internetu ✔
- vlastní zdroj (ev. jaký):

6. Největším úskalím hudebně pohybových her může být?*

Vyberte jednu odpověď

- nedodržování pravidel hry
- můj ostych před dětmi (ev. kolegou/kolegyní) ✔
- malý prostor
- nedostatečná inspirace – nehodí se nám žádná k tématu
- absence hudebního vzdělání
- žádné
- jiné (uveďte):

7. Prosím o nápad, který se Vám v praxi nejvíce osvědčil při zařazování hudebně pohybových her, případně přidejte název hry nebo inspiraci, kterou bych mohl s dětmi v MŠ vyzkoušet.

Děkuji

Hra Na sochy ✔

500

8. Děkuji Vám za pomoc s vyplněním dotazníku a přeji Vám úspěšný rok.

Do budoucna mnoho pěkných zážitků s dětmi. ✔

500

Příloha č. 3

Noty k písni Masopust

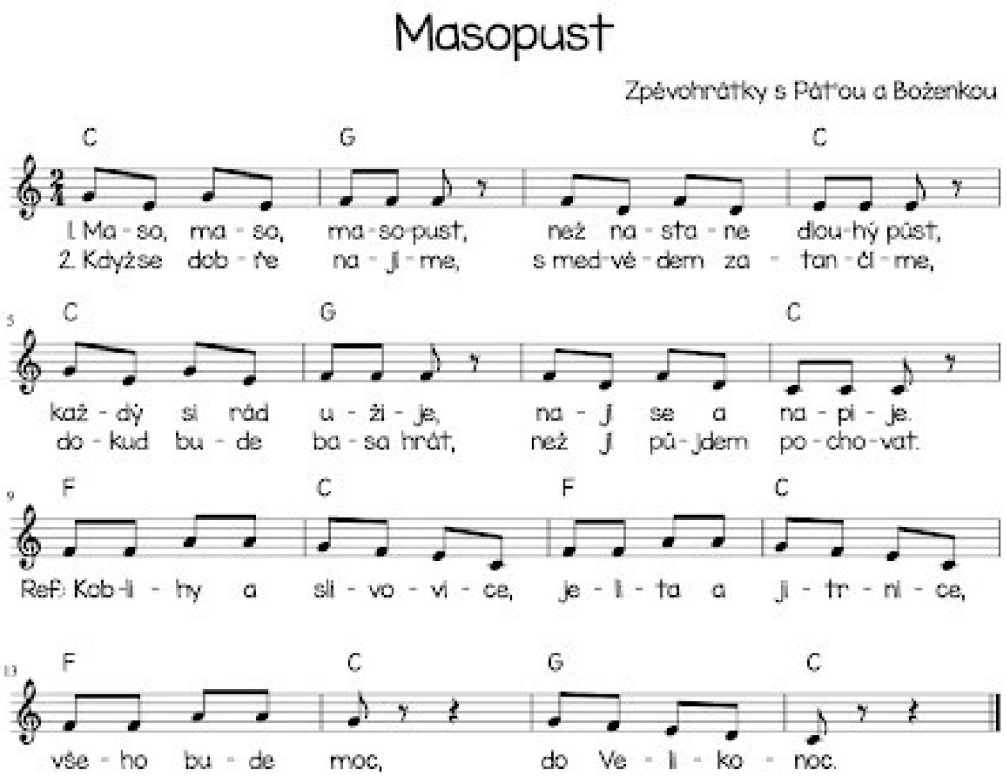

Ilustrace: Kristýna Mészová

https://muzikaveskole.blogspot.com/2021/02/masopust-zpevohratky-s-patou-bozenkou.html

Příloha č. 4

Masopustní maškary – každá maska má svůj význam

Lidé věřili, že když se převléknou za zvířata, tak získají jejich vlastnosti. Masky mají svoje role i svoji hierarchii.

Medvěd – nejoblíbenější a nejstarší maska, je symbolem síly a plodnosti. Medvěd během obchůzek tančil s hospodyněmi a tím jim měl zajistit dobrou úrodu i potomstvo.

Kobyla – často jsou za kobylu převlečeni 2 lidé, první nese koňskou hlavu, druhý se ho drží za ramena a představuje zadní část koňského těla. Oba dva jsou přikrytí plachtou či prostěradlem.

Smrtka nesmí chybět v žádném průvodě. Je symbolem konce.

Hejtman nebo **Turek** jsou masky, které mají uniformy. Mívají na sobě 365 papírových květů – aby každý den byl šťastný den.

Strakáč nebo **Laufer** je šaškovská postava, která má obleček sešitý z velkého množství pestrobarevných záplat a na hlavě vysokou čepici zdobenou střapcem. prakticky vede celý masopustní průvod.

Maska žida neoznačuje náboženství ani národ, ale představuje podomního obchodníka, který nabízí na prodej různé věci, nejčastěji žertovné.

Masopust či **Bakchus** je maska s podobou tlustého dobromyslného muže. Je znamením poživačnosti a nemírnosti v jídle, pití i jiných radovánkách.

V průvodu nesměl chybět ani **kat a ras**.
Časté jsou také masky, které **oslavují nový život**: ženich a nevěsta, svatebčané nebo žena s kočárkem.

Další oblíbené masky:
Cikán, cikánka, mouřenín, bába s nůší, vodník, anděl, čert, policajt, soudce, střapatá maska s cepem, tzv. caperda, šaškové, řemeslníci a hudebníci.

Zdroj: https://www.babyoffice.cz/masopust-doba-hodovani-zabavy-a-maskarnich-pruvodu/

Příloha č. 5

Noty The Clap Clap song

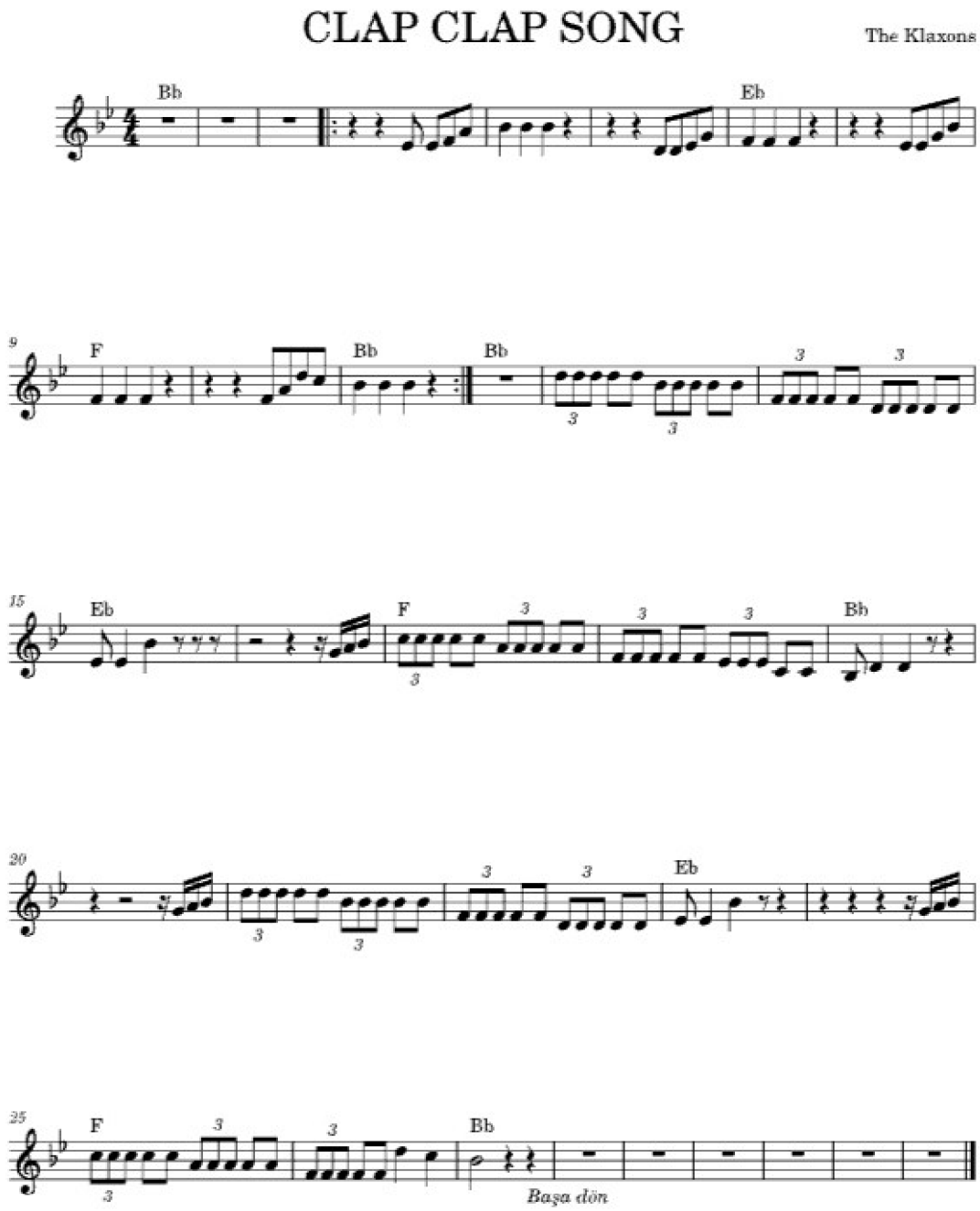

https://musescore.com/user/11067781/scores/7754027